

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Robin Spaak

Försäkringsplikt enligt AB 04

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Per Samuelsson

Termin för examen: Period 1 VT 18

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 BAKGRUND	7
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.3 AVGRÄNSNINGAR	8
1.4 METOD OCH MATERIAL	8
1.4.1 ALLMÄNT OM RÄTTSDOGMATISK METOD	8
1.4.2 RÄTTSKÄLLORNAS INBÖRDES HIERARKI	10
1.4.3 ENTREPRENADRÄTTENS RÄTTSKÄLLOR	10
1.4.3.1 Allmänna överväganden	10
1.4.3.2 Den entreprenadrättsliga doktrinen	11
1.4.3.3 AB 04:s och AMA AF 12:s ”förarbeten”	12
1.5 FORSKNINGSLÄGE	13
1.6 DISPOSITION	13
2 ENTREPRENADAVTAL	15
2.1 INLEDNING	15
2.2 ENTREPRENADAVTALENS SÄRDRAG	15
2.3 RÄTTSLIG STÄLLNING	16
2.4 AB 04.....	17
2.4.1 ALLMÄNT	17
2.4.2 ADMINISTRATIVA FÖRESKRIFTER (AMA AF).....	18
2.4.3 TOLKNING AV AB 04	19
3 RISKFÖRDELNING I KONTRAKTSFÖRHÅLLANDEN I ALLMÄNHET OCH I AB 04 I SYNNERHET	20
3.1 INLEDNING	20
3.2 ALLMÄNT OM RISKFÖRDELNING I KONTRAKTSFÖRHÅLLANDEN	20
3.3 RISKFÖRDELNING ENLIGT AB 04	21
4 RISKFÖRDELNING UNDER ENTREPRENADTIDEN	23
4.1 INLEDNING	23
4.2 ENTREPRENÖRENS RISK	23
4.2.1 5:1:1 AB 04 OBJEKTSANSVARET	23
4.2.1.1 Ansvarssubjekt	23
4.2.1.2 Ansvarsobjekt	24
4.2.1.3 Ansvarsutlösande händelser.....	25
4.2.1.4 Ansvarstid	26
4.3 BESTÄLLARENS RISK	26
4.3.1 5:1:2 AB 04 ”BEROR PÅ BESTÄLLAREN”	26
4.3.1.1 Ansvarsutlösande händelser.....	26

4.3.1.2	Ansvarssubjekt.....	27
4.3.2	5:2 AB 04 PÅ GRUND AV BRUKANDE.....	28
4.3.3	5:1:3 FORCE MAJEURE.....	28
5	RISKFÖRDELNING UNDER GARANTITIDEN	30
5.1	INLEDNING.....	30
5.2	5:5, 4:7:3, 5:8 AB 04 FÖLJDSKADA PÅ ENTREPRENADEN	30
5.3	5:11 AB 04 FÖLJDSKADA PÅ ANNAT ÄN ENTREPRENADEN.....	33
6	RISKFÖRDELNING EFTER GARANTITIDEN	35
6.1	INLEDNING.....	35
6.2	5:6 VÅRDSLÖST ORSAKANDE AV VÄSENTLIGA FEL.....	35
7	FÖRSÄKRING – RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER & BEGREPP.....	37
7.1	INLEDNING.....	37
7.2	FÖRSÄKRINGSAVTALET.....	37
7.3	FÖRSÄKRAT INTRESSE	38
7.4	FÖRSÄKRINGSTAGARENS FÖRPLIKTELSE.....	39
7.5	IDENTIFIKATION	39
7.6	FÖRSÄKRINGSGIVARENS FÖRPLIKTELSE	40
7.7	SJÄLVRISK.....	40
7.8	REGRESS.....	41
7.9	DUBBELFÖRSÄKRING	41
8	ENTREPRENADFÖRSÄKRING OCH FÖRSÄKRINGSPLIKT	43
8.1	INLEDNING.....	43
8.2	ALLMÄNT OM AVTALAD FÖRSÄKRINGSPLIKT	43
8.3	BAKGRUND TILL FÖRSÄKRINGSPLIKTEN I AB 04	44
8.4	5:22 AB 04 FÖRSÄKRINGSPLIKTEN I AB 04	46
8.5	FÖRSÄKRINGSPLIKTEN ENLIGT AMA AF OCH MINIMIOMFATTNINGEN	47
8.5.1	MINIOMFATTNING AV ALLRISKFÖRSÄKRINGEN	47
8.5.1.1	Minimikrav under entreprenadtid, garantitid och tiden därefter	47
8.5.1.2	Försäkrade subjekt	49
8.5.1.3	Försäkrade objekt och händelser	50
8.5.2	MINIMIOMFATTNING AV ANSVARFÖRSÄKRINGEN	52
8.5.2.1	Försäkringstid	52
8.5.2.2	Försäkrade subjekt	52
8.5.2.3	Försäkrade objekt och händelser	53
8.5.3	ÖVRIG FÖRSÄKRING ENLIGT AMA AF	54
9	SAMMANFATTANDE ANALYS OCH SLUTSATSER.....	55
9.1	INLEDNING.....	55
9.2	ALLMÄNT OM ANSVAR OCH FÖRSÄKRING AV ENTREPRENADAVTAL.....	55
9.3	ANSVAR UNDER ENTREPRENADTIDEN	56
9.3.1	ENTREPRENÖRENS ANSVAR SOM HUVUDREGEL	56
9.3.2	BESTÄLLARENS ANSVAR SOM UNDANTAG.....	58
9.3.3	ALLRISKFÖRSÄKRING UNDER ENTREPRENADTIDEN	59
9.3.4	ANSVARFÖRSÄKRING UNDER ENTREPRENADTIDEN	61
9.4	ANSVAR UNDER GARANTITIDEN	61
9.4.1	ALLRISKFÖRSÄKRING UNDER GARANTITIDEN	63

9.4.2	ANSVARSFÖRSÄKRING UNDER GARANTITIDEN	63
9.5	ANSVAR EFTER GARANTITIDEN.....	64
9.5.1	ALLRISKFÖRSÄKRING EFTER GARANTITIDEN.....	64
9.5.2	ANSVARSFÖRSÄKRING EFTER GARANTITIDEN	65
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		66
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING.....		69

Summary

It is a common opinion that the risk management that comes with AB 04 differs from the risk management in other standard contracts that is used in other fields than construction. The contractor is thought to have a uncommonly heavy burden in carrying the risk for the construction and the time, during which the contractor is carrying the risk, is stretching over a long time. Another thing that is distinctive for AB 04 is that it is obligating the contractor to insure the construction. The question is if the contractor's obligation to insure is affecting the risk that comes with AB 04. The purpose of this thesis is to answer that question.

In order to answer the mentioned question the extent of the parties risks and the extent of the contractors obligation to insure the construction is examined. The survey is performed in accordance with the legal method.

The survey showed that the extent of the contractor's obligation to insure is specified in the so-called "minimum extent" ("minimiofattningen") that is attached to AMA AF. The minimum extent dictates that the contractor must get an "allrisk"-insurance and a liability insurance for the construction, where the purchaser must be co insured. The extent of these insurances must be in accordance with the minimum extent in order for the contractor to fulfil the obligation to insure the construction. When the purchaser is co insured he or she can use the insurance by contacting the insurance company on their own. The purchaser is therefore not depending on the contractor in getting damages covered by the insurance. If the contractor should fail to fulfil the obligation to insure, he or she would be forced to take the role of insuring the construction on their own and in the same extent as if the adequate insurance protection would had been in place.

During the construction time ("entreprenadtiden") the contractor have an object-responsibility for the construction. This means that the main principle is that the contractor is responsible for damages that occur during the construction time, for example accidents and thefts etc. Damaged caused by the purchaser or by the fact that he or her has taken the construction in use is excepted from the main principle and so are also damages caused by force majeure. When there is an exception from the main principle, the purchaser is responsible for the damages.

The survey showed that the contractor's object-responsibility is actually insured by the insurances that come with the contractor's obligation to insure the construction according to AB 04. During the construction time, the "allrisk"-insurance is independent of the parties' responsibilities according to AB 04 and compensates for all damages caused by unforeseen physical damages on, or losses of, the insured property. For this reason the contractors object-responsibility really is not much of a heavy burden for the contractor at all. If the contractor should be liable for damages that are

caused on other property than the construction, the liability insurance can be used for the damages according to the minimum extent. This means that there is a financial security, assuring that the purchaser is getting an economic compensation for damages (on other property than the construction) that occurs as a result of, for example, the contractor's negligence while performing the construction.

During the warranty time ("garantitiden") the main principle is that the contractor is *not* responsible for damages on the construction. An exception, however, is that the contractor is responsible for consequential damages that emerges during the warranty time and that occurs as a consequence of errors in the construction, for which the contractor answers according to AB 04. Furthermore the contractor is responsible for consequential damages on other property than the construction if it is caused by his or hers negligence (whereby the contractor answers according to skadeståndslagen). The responsibility for consequential damages on other property than the construction is limited economically. The amount limitation can only be bypassed in cases of gross negligence by the contractor and cannot in other cases be bypassed by invoking skadeståndslagen instead of AB 04.

As a consequence of that the minimum extent has not been updated in order to match the warranty time that AB 04 is prescribing, there is no obligation to insure the construction during the *whole* warranty time, even though that was the goal. The unwanted gap in the insurance protection has however been repaired by the insurance companies, whom in general has shaped their insurance products to match the (whole) warranty time in AB 04. During the warranty time, the "allrisk"-insurance should include unforeseen physical damages on the construction for which the contractor is responsible according to AB 04. During the warranty time, the purchaser has the burden of proving that the constructor is in fact responsible for the damage. As a consequence of that the parties responsibilities have to be examined in order to use the "allrisk"-insurance during the warranty time, the "allrisk"-insurance has a limited effect on the risk management that is prescribed in AB 04 during the warranty time. During the warranty time, the liability insurance shall, according to the minimum extent, include the contractor's warranty that is prescribed by AB 04. Thusly the liability insurance works as an (economic) "warranty for the warranty".

When the warranty time is over, the contractor is only responsible for consequential damages that occurs as a result of severe errors in the construction that is caused by the his or hers negligence. The purchaser has the burden of proof for the fact that this conditions is fulfilled. After the warranty time has come to an end, there is no longer a obligation for the contractor to insure the construction. Thusly the obligation to insure the construction according to AB 04 is no longer effecting the risk management according to AB 04 in a direct sense.

Sammanfattning

Den riskfördelning som AB 04 föreskriver anses utmärka sig i förhållande till andra standardavtal som tillämpas utanför byggbranschen. Entreprenören anses ha ett osedvanligt strängt ansvar som dessutom sträcker sig över en lång tid, samtidigt som reklamationstiden är relativt kort. Något som också särpräglar AB 04 är att det där finns en avtalad plikt för entreprenören att hålla entreprenaden försäkrad. Frågan är om och i så fall i vilken utsträckning försäkringsplikten inverkar på den riskfördelning som följer av AB 04. Uppsatsen syftar till att besvara denna fråga.

För att ta reda på om försäkringsplikten i AB 04 påverkar den riskfördelning som AB 04 föreskriver, kartlägger uppsatsen dels omfattningen av parternas ansvar och dels omfattningen av entreprenörens försäkringsplikt. Vid utförandet av denna undersökning har den rättsdogmatiska metoden tillämpats.

Undersökningen utvisade att omfattningen av entreprenörens försäkringsplikt preciseras genom den så kallade ”minimiomfattningen” som är bifogad till AMA AF. Minimiomfattningen föreskriver att entreprenören måste teckna allriskförsäkring och ansvarsförsäkring för entreprenaden, där beställaren ska vara medförsäkrad. Att beställaren medförsäkras innebär att denne kan ta försäkringen i anspråk utan entreprenörens medverkan. Vidare föreskriver minimiomfattningen vilket skydd som minst måste omfattas av villkoren för dessa försäkringar för att entreprenören ska anses leva upp till försäkringsplikten enligt AB 04. Skulle entreprenören inte efterkomma plikten att teckna föreskrivna försäkringar så inträder denne som självförsäkrare och blir då ersättningskyldig för skador i motsvarande mån som om försäkringarna hade blivit enligt minimiomfattningen.

Under entreprenadtiden har entreprenören objektsansvaret för entreprenaden. Detta innebär att entreprenören som huvudregel ansvarar för skador inträffat under entreprenadtiden, exempelvis skador som uppstår genom olyckshändelser eller stölder m.m. Från huvudregeln gör AB 04 undantag för skador som beror på beställaren eller dennes ibruktagande av entreprenaden samt för force majeure. För sådana skador ansvarar istället beställaren.

Det har genom undersökningen framgått, att entreprenörens objektsansvar i själva verket är försäkrat genom den allriskförsäkring som ska tecknas enligt försäkringsplikten som AB 04 föreskriver. Denna försäkring gäller, under entreprenadtiden, oberoende av parternas inbördes ansvar och lämnar ersättning för oförutsedd fysisk skada eller förlust av den försäkrade egendomen. Av denna anledning kan entreprenörens objektsansvar *i praktiken* inte alls ses som särskilt strängt. Skulle entreprenören bli skadeståndsskyldig gentemot beställaren för skador som uppstått på annat

än entreprenaden ska ansvarsförsäkringen gälla för detta enligt minimiomfattningen. Detta innebär att det finns en ekonomisk trygghet för att beställaren får ersättning för eventuella skador (på annat än entreprenaden) som uppstår på grund av exempelvis eventuell culpa från entreprenörens sida i samband med entreprenadens utförande.

Under garantitiden är huvudregeln att entreprenören *inte* ansvarar för skador på entreprenaden. Ett undantag är dock att entreprenören ansvarar för följdskador på entreprenaden som framträder under garantitiden och som uppstår på grund av fel i entreprenaden som entreprenören ansvarar för. Entreprenören ansvarar även för följdskador på annat än entreprenaden samt för skador som denne vållat genom culpa (och således ansvarar för enligt skadeståndslagen). Ansvaret för följdskador på annat än entreprenaden är förenat med en beloppsbegränsning. Denna beloppsbegränsning kan, med undantag för fall av grov vårdslöshet och åsidosättande av säkerhetsföreskrifter, inte kringgås genom åberopande av skadeståndslagen.

Eftersom minimiomfattningen inte uppdaterats för att matcha den garantitid som följer av AB 04 innehåller den inget krav om att allriskförsäkring måste finnas under *hela* garantitiden, även om detta varit tanken. Denna oönskade lucka i försäkringsskyddet har dock täppts till av försäkringsbolagen, som i regel utformat sina allriskförsäkringar så att de likväl gäller under hela garantitiden. Under garantitiden ska allriskförsäkringen, enligt minimiomfattningen, gälla för oförutsedd fysisk skada på entreprenaden som entreprenören ansvarar för enligt AB 04. Att entreprenören ansvarar enligt 04 har beställaren bevisbördan för under garantitiden. Eftersom parternas inbördes ansvar, under garantitiden, måste utredas för att allriskförsäkringen ska kunna tas i anspråk blir allriskförsäkringens inverkan på ansvarsfördelningen mindre påtaglig än vad som är fallet under entreprenadtiden. Ansvarsförsäkringen under garantitiden ska, enligt minimiomfattningen, gälla för den garanti som entreprenören enligt AB 04 lämnar till beställaren. På så sätt inverkar ansvarsförsäkringen i praktiken på ansvarsfördelningen mellan parterna under garantitiden på så vis att ansvarsförsäkringen blir en (ekonomisk) ”garanti för garantin”.

Efter garantitidens slut ansvarar entreprenören endast för följdskador som uppstått till följd av väsentliga fel i entreprenaden som denne orsakat genom att agera vårdslöst. För att dessa förutsättningar är uppfyllda har beställaren bevisbördan. Efter garantitidens slut finns inte längre någon plikt för entreprenören att hålla entreprenaden försäkrad. Försäkringsplikten i AB 04 får således ingen direkt betydelse för parternas ansvarsfördelning efter garantitidens slut.

Förord

Denna uppsats tillägnar jag min morfar, Lars Eriksson, som dagligen har bidragit med ett moraliskt stöd under min utbildning samt under resan dit och som på ett tappert sätt har levt upp till sitt löfte att leva till dess att jag tar min juristexamen. Må du leva länge och leva upp till fler löften!

Med denna uppsats avslutar jag min juristutbildning vid den juridiska fakulteten i Lund. Jag vill ta tillfället i akt att tacka föreläsare och övrig personal vid fakulteten för deras gedigna bidrag till att erbjuda mig och mina kurskamrater en riktigt bra utbildning. För denna uppsats vidkommande vill jag i synnerhet rikta ett tack till Per Samuelsson, vilken har hållit fördjupningskursen i entreprenadrätt och som tillika har varit min handledare vid författandet av denna uppsats. Samuelsson har på ett sporrande sätt visat intresse för min undersökning. Han har även bidragit med tips och konkreta idéer kring genomförandet och presentationen av min uppsats.

Härutöver vill jag tacka Er som av vilken anledning som helst tar Er tid att läsa min undersökning. Jag bjuder med värme in den som är intresserad av att diskutera eller som vill veta mer kring min undersökning att kontakta mig via min e-post nedan.

Tack ska Ni ha!

Med hängivna hälsningar,
Robin Spaak
robin.spagak@gmail.com

Förkortningar

AB 04	Allmänna bestämmelser för byggnads- anläggnings- och installationsentreprenader AB 04
AB 72	Allmänna bestämmelser för byggnads- anläggnings- och installationsentreprenader AB 72
AB 92	Allmänna bestämmelser för byggnads- anläggnings- och installationsentreprenader AB 92
AMA AF	Administrativa föreskrifter med råd och anvisningar för byggnads- anläggnings och installationsentreprenader
BKK	Byggandets Kontraktskommité
FAL	Försäkringsavtalslag
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk tidskrift
NJA	Nytt juridiskt arkiv
SvJT	Svensk Juristtidning

Bestämmelser i AB 04 förkortas med ett nivåsystem enligt exempel nedan:
1:1:1:1 (kapitel:klausul:stycke:mening)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det är en vanlig uppfattning att AB 04 ålägger entreprenören ett omfattande ansvar för entreprenaden. Avtalet tvingar entreprenören att teckna försäkringar för entreprenaden. Med undantag för Ullman saknas framställningar som behandlar denna försäkringsform. Med hänsyn till den praktiskt betydelsefulla koppling som finns mellan entreprenörens ansvar för entreprenaden enligt AB 04 och tecknad försäkring ter det sig för mig som att en mer nyanserad bild av entreprenörens ansvar kan ges först efter beaktande av försäkringarnas utformning. Denna uppsats vill bidra genom en mer ingående kartläggning av entreprenörens slutliga ansvar för entreprenaden vid utförande av arbeten som omfattas av AB 04.

Undersökningen vill kartlägga såväl ansvarets som försäkringarnas omfattning. Detta för att se om, och i så fall i vilken utsträckning, försäkringarna påverkar den riskfördelning som AB 04 uppställer mellan parterna.

1.2 Syfte och frågeställningar

Entreprenadavtal reglerar ofta omfattande och kostsamma projekt som typiskt sett sträcker sig över en relativt lång tid. Om det under exempelvis uppförandet av en byggnad inträffar en allvarlig skada på entreprenaden är det uppenbart att ett klargörande av ansvarsläget blir signifikant för parterna. Men det är redan *före* entreprenadarbetenas påbörjande viktigt att parterna är bekanta med hur olika risker kommer att fördelas mellan dem under avtalets löptid och avvecklande. Detta för att de ska kunna bedöma vad som är rättvist pris för entreprenaden och för att de ska kunna göra upp – och föranstalta om – skadeförebyggande åtgärder och tecknande av försäkringar m.m. Eftersom det numera finns en försäkringsplikt för entreprenören är det i linje härmed av vikt att parterna förstår hur de obligatoriska försäkringarna påverkar riskfördelningen dem emellan. Det ter sig därför som angeläget med forskning som kartlägger ansvarsfördelningen mellan parterna *med* beaktande av hur entreprenörens försäkringsplikt spelar in ur riskfördelningssynpunkt. Det övergripande syftet med denna uppsats är härvid att tillgodose intresset av att sådan forskning kommer till stånd.

För att uppfylla nämnda syfte kommer följande frågor besvaras.

- Hur är risken fördelad mellan entreprenören och beställaren vid utförande av entreprenader som regleras av AB 04?
- Hur är entreprenörens försäkringsplikt enligt 5:22 AB 04 konstruerad?

- Påverkas riskfördelningen mellan parterna av de försäkringar som entreprenören, enligt 5:22 AB 04, är ålagd att teckna?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar endast sådana avtal som införlivat AB 04. Detta innebär bland annat att ABT 06 har utelämnas från undersökningen. Anledningen därtill är främst att entreprenören enligt ABT 06 ansvarar både för projektering och utförandet av entreprenaden, till skillnad från AB 04, där entreprenören ansvarar endast för utförandet. Det blir med denna avgränsning lättare att göra jämförelser med andra typer av avtal såsom köp. Vidare innebär avgränsningen till AB 04 att uppsatsen endast behandlar kommersiella entreprenader.

Eftersom uppsatsen undersöker försäkring av entreprenader hade det varit positivt med en grundläggande genomgång av allmänna försäkringsrättsliga principer, teorier, regler och förutsättningar m.m. Då undersökningen tar sitt fokus på ansvar och riskfördelning enligt AB 04 blir utrymmet för en sådan presentation av försäkringsrätten emellertid begränsad. En avgränsning som gjorts är därför att undersökningen stannar vid en kort genomgång av några centrala försäkringsrättsliga begrepp. Någon fullständig genomgång av olika försäkringsgivares villkor har inte genomförts.

1.4 Metod och material

1.4.1 Allmänt om rättsdogmatisk metod

Jag har valt att utföra undersökningen med tillämpning av rättsdogmatisk metod eftersom uppsatsen behandlar juridiska problem. Härnedan följer en kortfattad redogörelse för hur denna metod fungerar och tillämpas.

Enligt Jahreborg går den rättsdogmatiska metoden ut på att rekonstruera rätten. Han menar att rättsdogmatikens verklighet är själva rättssystemet som normativt system, inte det som systemet resulterar i, såsom mänskligt handlande när dess regler tillämpas av myndigheter och enskilda. Han menar dock att, det för den sakens skull, inte är rättsdogmatiskt ointressant hur myndigheter och enskilda tillämpar regler. Rättsdogmatiken blir tvärtom i princip meningslös om omvärldsaspekten inte beaktas. Likväl är det inte *den* verkligheten som rekonstrueras i rättsdogmatiken utan, som nämnts, det normativa systemet.¹

Utgångspunkten vid denna applicering av rättsregler är att de ”allmänt accepterade” rättskällorna ska tillämpas.² Det kan diskuteras vilka rättskällor som ska anses vara allmänt accepterade. Bert Lehrberg anser att en utgångspunkt kan vara, att rättskällorna är de kunskapskällor genom

---

¹ Jahreborg, *SvJT 2004*, s. 9.

² Korling & Zamboni (2013) s. 21.

vilka vi kan få information om gällande rätt. Han skiljer dessa från sakomständigheter därutöver, som domstolarna grundar sina bedömningar på när de tillskapar nya rättsregler. De senare kvalificerar sig, enligt honom, inte som rättskällor utan endast som rättstillämpningsfakta.³ I praktiken handlar den rättsdogmatiska metoden således om att lösa juridiska problem genom tillämpning av lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och juridisk litteratur. Tillämpningen av rättskällorna omgärdas av regler för hur tillämpningen ska ske. Som exempel på sådana regler kan nämnas motsatsvis tolkning samt ändamålsinriktad tolkning av en rättsregel.⁴

Jan Kleineman är av den uppfattningen, att rättsdogmatisk metod inte utan vidare kan inordnas under rättsvetenskaplig ”vetenskap“ i *direkt* (isolerad) mening. Rättsdogmatiken, menar han, kan istället ses som en verksamhet som ligger i gränslandet mellan tillämpning och vetenskap. Han jämför vidare den rättsdogmatiska metoden med medicinsk forskning och menar att bägge i första hand syftar till praktisk verksamhet. Kleineman anser att betraktelsen, för den juridiska metodens vidkommande, inte har något självändamål utan snarare *ingår* i en strävan efter att lösa ett juridiskt problem.⁵

Den rättsdogmatiska metoden har tidigare kritiserats för att vara engagerad i ett normativt system som inte skulle existera i verkligheten och för att i alltför stor utsträckning laborera med värderingar. Denna kritik har dock sedermera ansetts föråldrad och den rättsdogmatiska metoden har således fått en renässans såtillvida som moderna rättsteoretiker inte längre anser den som särskilt kontroversiell. Kleineman menar att det numera snarare är så, att den rättsdogmatiska metoden anses ha sådan *praktisk* betydelse, att eventuell kritik förlorar sin relevans när det kommer till *utövandet* av den.⁶ Detta kan ses som att den rättsdogmatiska metoden faktiskt används i sådan utsträckning att den, trots att kritik kan riktas mot den, i princip krävs för att kunna redovisa och jämföra resultat av juridiska undersökningar.

Jahreborg framhåller att i princip allting *kan* utsättas för kritik men att det inte alltid innebär att vi *måste* eller *bör* kritisera. Hans poäng är att det inte finns någon säker grund för kunskap och insikt och att vi, för att överleva, måste ta vissa saker för givet. Jahreborg menar att ”leva är att ta risker”.⁷ Jag tolkar detta som att tillämpa den rättsdogmatiska metoden också är att ta risker, men att detta inte nödvändigtvis innebär att man inte bör tillämpa metoden eller att den alls är olämplig för sitt ändamål, att lösa juridiska problem.

---

³ Lehrberg (2010) s. 90.

⁴ Korling & Zamboni (2013) s. 21.

⁵ Korling & Zamboni (2013) s. 25.

⁶ Korling & Zamboni (2013) s. 24.

⁷ Jahreborg, *SvJT* 2004, s. 4.

1.4.2 Rättskällornas inbördes hierarki

Den rättsdogmatiska metoden går ut på att tillämpa rättskällor; lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och juridisk litteratur för att lösa juridiska problem. Lehrberg delar in dessa i auktoritativa och supplerande rättskällor och menar att de har en inbördes hierarkisk ordning. Lagstiftning anses ha högst dignitet, därefter kommer ”troligen”, enligt Lehrberg, rättspraxis, varefter sedan lagförarbeten sorterar. Lägst dignitet anses den juridiska doktrinen ha som, tillsammans med handelsbruk och sedvänja, utgör de supplerande rättskällorna. Lagstiftning, rättspraxis och lagförarbeten utgör de auktoritativa rättskällorna. De auktoritativa rättskällorna anses i princip vara bindande för domstolarna medan de supplerande rättskällorna inte har någon självständig auktoritet.⁸

1.4.3 Entreprenadrättens rättskällor

1.4.3.1 Allmänna överväganden

Källenius menar att standardavtalen, Allmänna bestämmelser (AB), kan sägas utgöra byggnads- och anläggningsindustrins ”lagbok” och att AB således kan betraktas som den ”kodifierade entreprenadrätten”.⁹ Problemet, ur ett rättsdogmatiskt perspektiv, är dock att AB är ett standardavtal. Ett standardavtal är en sakomständighet när domstolar, vid uppkommen tvist, har att avgöra vad som är gällande rätt. Således är AB att betrakta som *rättstillämpningsfakta* och inte som en rättskälla. Som rättsdogmatiker ställer man sig då frågan om det finns någon rättskälla, i strikt mening, som är tillämplig på entreprenadavtal.

För konsumententreprenader är konsumenttjänstlagen tillämplig. Gällande dessa finns alltså viss lagreglering. Denna uppsats behandlar dock kommersiella entreprenader, för vilket det helt saknas *särskild* lagreglering. Ett flertal lagar har dock direkt eller indirekt tillämplighet (även) på entreprenadavtal och entreprenadförhållanden. Viss *allmän* lagreglering finns således. Som exempel på lagregler som är direkt tillämpliga kan nämnas skadeståndslagen och avtalslagen.¹⁰ Därutöver *kan* vissa bestämmelser i AB anses så pass vedertagna och vitt spridda att de utgör handelsbruk. AB i sin helhet kan dock inte anses utgöra handelsbruk, då avsteg från vissa bestämmelser i AB är vanligt förekommande i branschen.¹¹

En utmaning för den som, vid tillämpning av den rättsdogmatiska metoden, åtar sig att forska inom entreprenadrätten är att tvister under lång, i princip uteslutande, avgjorts genom skiljeföranden, som i regel är sekretessbelagda.

---

⁸ Lehrberg (2010), s. 87 ff.

⁹ Källenius (1960) s. 14.

¹⁰ Jag vill här påpeka att en lag som kan - och ofta har - tillämpas analogt i vissa sammanhang är exempelvis köplagen, som således har en indirekt tillämplighet som rättskälla.

¹¹ Deli (2012) s. 18 f.

Det har därför rått en nästintill total avsaknad av vägledande avgöranden i entreprenadbranschen, som först på senare tid har brutits, genom att alltfler tvister numera slits vid domstolar.¹² Den vägledande praxisen torde således inte ha hunnit komma ifatt, vilket kan innebära att HD kan komma att sätta ned foten i ett antal frågor på ett sätt som förändrar den bild som idag framträder genom att exempelvis studera den juridiska doktrinen på området.

1.4.3.2 Den entreprenadrättsliga doktrinen

Doktrin ska, som nämnts, hanteras som en supplerande rättskälla och har ingen självständig auktoritet. Enligt Lehrberg ska man dock inte underskatta doktrinen betydelse. Han menar att doktrinen - utöver att bidra som supplement till de auktoritativa rättskällorna och till den juridiska diskussionen - i praktiken kan komma att få en auktoritär betydelse. För att juridisk doktrin, *i praktiken*, ska få en auktoritativ status ska den i regel ha uppnått en viss ålder och tillämpas i bred skala av jurister. Lehrberg menar vidare att litteraturen måste vara tillförlitlig och erbjuda bra lösningar för att den uppnå en sådan status.¹³ De framställningar som väger tyngst som rättskällor är handböcker och lagkommentarer. Dessa riktar sig till praktiker och har typiskt sett ambitionen att ge dem svar på så många uppkommande frågor som möjligt.¹⁴

Per Samuelsson sorterar den svenska juridiska litteraturen om entreprenadavtal i en genre som han kallar för ”handbokslitteratur”. Han menar att den mestadels är utformad som kommentarer till standardavtalen och att den fyller en viktig praktisk funktion.¹⁵ Man kan således säga att doktrinen på entreprenadrättens område intar en särskilt framskjuten position då den, i enlighet med vad som ovan nämnts om handböcker, ofta kan antas tillämpas såsom en tämligen auktoritativ källa.

Som exempel på kända författare nämner Samuelsson bland annat Richard Hager, Stig Hedberg, Jan Hellner, Bertil Bengtsson, Torgny Håstad, Rolf Höök, Sture Johansson, Sten Källenius, Lars-Otto Liman, Annina Persson och Hugo Wikander.¹⁶ Samtliga dessa författare har, vid sidan av Samuelsson själv, varit av betydande vikt vid utförandet av min undersökning. Det har, vid min litteratursökning, förefallit som om det inte finns mycket fler författare än ovan nämnda på entreprenadrättens område. Detta ger bilden av att utbudet på litteratur är relativt begränsat. Ett begränsat utbud av doktrin ställer högre krav vid genomförandet av undersökningen, då större utrymme lämnas för egna resonemang kring mer allmänt hållna nämnare.

---

¹² Samuelsson (2011) s. 35 f.

¹³ Lehrberg (2010) s. 169.

¹⁴ Lehrberg (2010) s. 171.

¹⁵ Samuelsson (2011) s. 31.

¹⁶ Samuelsson (2011) s. 31 f.

Att litteraturen på området kan karaktäriseras som "handböcker" är tämligen tacksamt när den ger svar på vissa *särskilda frågor*. Särskilt positivt är att författarna ofta ger svar och förslag på lösningar på frågor som normalt kan förväntas aktualiseras. Detta eftersom de stundom inte vitt skilda åsikter eller uppfattningar och man som forskare då har att ställa dem mot varandra och således får fördelen av att jobba med en mångfacetterad input kring hur man kan se på gällande rätt på området. Det blir lite som att delta i en debatt mellan branschens mest framträdande praktiker, där jag själv är "ordförande", genom att slå upp relevant argumentation från respektive författare. Något som upplevs som mindre positivt är dock att, vid sidan av de mer eller mindre specifika frågor som besvaras, mer *allmänt hållna* principer eller viktningar av intressen i olika avseenden ofta lyser med sin frånvaro. Detta har gjort att resonemang har fått sökas från närliggande rättsområden och dispositiv rätt tillsammans med den doktrin som knyter an *därtill*. Denna uppgift förenklas något av att entreprenadrätten har ett tämligen nära släktskap med köprätten då den har utvecklats mot bakgrund av denna samt allmänna obligationsrättsliga principer.¹⁷ Av detta följer att analogier, med respekt för entreprenadrättens särart, sällan ter sig som alltför främmande. Således är köprättslig litteratur av särskilt intresse för entreprenadavtals vidkommande.

Beträffande juridisk doktrin rörande entreprenadförsäkring, är det egentligen bara Harald Ullman som skrivit hela böcker i ämnet. Utöver Ullman har en del andra författare behandlat ämnet entreprenadförsäkring mer kortfattat, som en del av andra övergripande frågor. Även dessa bidrag har varit värdefulla, även om de inte går ned på samma djup som Ullman, utan snarare behandlar ämnet som, i bästa fall, underrubriker. En utmaning för min undersökning är då att den, ovan lovordade, "debatt" mellan entreprenadrättens författare som finns kring mer övergripande entreprenadspörsmål inte finns att tillgå med samma djup kring ämnet entreprenadförsäkring.

1.4.3.3 AB 04:s och AMA AF 12:s "förarbeten"

Till två av AB 04:s föregångare, AB 72 samt AB 54, finns s.k. "motiv". Dessa kan liknas med lagförarbeten såtillvida som BKK, vilka ligger bakom AB 04 och dess föregångare, har författat motiven i syfte att tjäna till ledning för parternas bedömning av rättsläget.¹⁸ Motiv AB 72 har tillämpats en hel del vid utförandet av min undersökning. Jag har utgått från att motiven ska tillmätas särskild tyngd, då de fokuserar just på att beskriva rättsläget vid utförande av entreprenader som regleras av AB. Det förefaller för mig, som att de ger uttryck för vad som ansetts ha varit handelsbruk vid tillämpning av byggbranschens standardavtal, vilket i så fall *kan* ge dem en status av att vara *i praktiken* auktoritära källor.

Motiv AB 72 har tillämpats snarare än AB 54 eftersom den förra bygger på den senare och har utformats för att påbygga och uppdatera denna. Dock är

---

¹⁷ Motiv AB 72 s. 19.

¹⁸ Motiv AB 72 s. 18.

även Motiv AB 72 av så pass gammalt datum att det kan vara utdaterad till vissa delar. Av denna anledning har jag i förekommande fall analyserat om det finns anledning att anse källan som aktuell i olika frågor. Detta främst genom att studera om den i relevanta frågor har hänvisas till i modernare praxis eller om syftet med klausulerna i AB 75 verkar vara desamma som i dagens AB 04, givet exempelvis en oförändrad ordalydelse. Vidare har jag jämfört Motiv AB 72 med den övriga doktrinen för att se om den idag godtas av praktikerna i branschen eller om kanske argument i annan riktning verkar ha bättre bäring med hänsyn till dagens rättsläge. Det kan således hävdas att tillämpningen av motiven har aktualitetsräkts varför tillämpningen i fråga inte bör anses vara kontroversiell.

Motiven till AMA AF tillämpas på samma sätt som motiven till AB och anses på motsvarande sätt vara av särskild vikt vid uttolkande av AMA AF.

1.5 Forskningsläge

Beträffande entreprenörens och beställarens ansvarsfördelning enligt AB 04 kan sägas att i princip samtliga författare som ägnar sig åt entreprenadrätt forskat i detta delämne. Inom ämnet, entreprenadförsäkring, är det i princip bara Ullman som mera på djupet har bedrivit en kartläggande forskning i Sverige. Han har författat böckerna, *Entreprenadförsäkring – I anslutning Byggsektorns standardavtal AB och ABT* samt *Försäkring och ansvarsfördelning – Om förhållandet mellan försäkring- och kommersiella leverans- och entreprenadavtal*. Utöver dessa har han bland annat skrivit uppsatsen, *Entreprenörens ansvar och försäkringsplikt enligt byggsektorns avtal AB 04 i fråga om skada som inträffar under entreprenadtiden*. Utöver Ullmans bidrag i ämnet, tas entreprenadförsäkring ofta upp mer i förbigående i den entreprenadrättsliga litteraturen.

Min uppsats tar sitt fokus på hur ansvarsfördelningen enligt AB 04 förhåller sig till entreprenadförsäkringen. På så sätt bidrar min uppsats med något som den stora massan av författare kring ämnet, ansvarsfördelning enligt AB 04, inte vidrört på något större djup. En förhoppning jag har är således att kunna fungera som en brygga mellan Ullmans forskning kring entreprenadförsäkring och forskningen kring ansvarsfördelningen vid utförande av AB 04-entreprenader. Utöver en rent överbryggande funktion har jag ambitionen, att uppsatsen ska bidra med självständiga analyser och kartläggningar av ansvarsfördelning och försäkring vid utförande av AB 04-entreprenader. På detta sätt förväntas min undersökning vara av intresse för praktiker och jurister inom entreprenadbranschen.

1.6 Disposition

Som en inledande del av uppsatsen presenteras entreprenadavtalet. Under kapitel 2 behandlas således entreprenadavtalets särskilda drag samt dess rättsliga ställning. Vidare introduceras AB 04, med den därtill häftande

AMA AF, varefter en beskrivning av hur AB 04 ska läsas och förstås avslutar kapitlet.

I kapitel 3 undersöks hur riskfördelning regleras i kontraktsförhållanden i allmänhet och i AB 04 i synnerhet. Kapitlet syftar till att ge en övergripande och mer allmänt hållen beskrivning som är tänkt att ligga till grund för den mer ingående beskrivningen av riskfördelningen enligt AB 04.

Kapitel 4 inleder en mer ingående beskrivning av riskfördelningen enligt AB 04. Detta genom att riskfördelningen mellan parterna under entreprenadtiden behandlas på djupet. Entreprenörens respektive beställarens risk har fått egna underrubriker för att ge kapitlet en struktur som är lätt att följa.

Kapitel 5 behandlar riskfördelningen under garantitiden. För att stämma överens med hur ansvaret är konstruerat under garantitiden och för att kunna ge en pedagogisk beskrivning har kapitlet spaltats upp i underrubrikerna, ”Följdskada på entreprenaden” samt ”Följdskada på annat än entreprenaden”.

Kapitel 6 handlar om riskfördelning efter garantitiden och beskriver hur entreprenören ansvarar för vårdslöst orsakande av västenliga fel.

I kapitel 7 introduceras försäkring och några av dess centrala begrepp som är relevanta för undersökningen och som förekommer i efterföljande kapitel. Se kapitel 1.3 angående hur detta kapitel har avgränsats.

Kapitel 8 behandlar entreprenadförsäkring samt entreprenörens plikt att teckna försäkringar för entreprenaden. Kapitlet inleds med en genomgång av hur avtalad försäkringsplikt i allmänhet gestaltar sig och fungerar samt av hur entreprenören kan komma att träda in som självförsäkrare. Härfter följer en bakgrundsbeskrivning av den försäkringsplikt som idag gäller enligt AB 04. Tanken med bakgrundsbeskrivningen är att ge en bild av varför en plikt att hålla med försäkring behövs och vilken funktion den antas fylla. Kapitlet avslutas slutligen med en beskrivning av försäkringsplikten enligt AB 04 och den därtill häftande AMA AF, med dess bilaga 1, ”Minimiomfattningen”.

I kapitel 9 görs en ansats att sammanfatta *några* allmänna linjer ur uppsatsens analys. Det bör dock observeras att analysen sker löpande genom uppsatsens kapitel 2-7 och har karaktären av att kartlägga rättsläget på området. En kartläggning kan inte gärna kokas ned i en sammanfattning på ett sätt som bibehåller dess djup och detaljrikedom. Av denna anledning behöver analysen ses som en helhet. Kapitel 8 avslutas med ett antal slutsatser som ger svar på den frågeställning som presenteras i uppsatsens inledande del. Inom ramen för det avslutande kapitlet ger jag också ett utökat utrymme för egna resonemang, idéer och funderingar kring ämnet.

2 Entreprenadavtal

2.1 Inledning

För att kunna förstå hur ansvarsfördelning och försäkring av entreprenader som regleras av AB 04 fungerar fordras en grundläggande uppfattning av vad entreprenadavtal i allmänhet är för någonting. Vidare är det nödvändigt att känna till några grundläggande aspekter av AB 04 i synnerhet, såsom bakgrunden till AB 04:s tillkomst, vilken typ av entreprenader som regleras av avtalet samt hur avtalet ska tolkas. Då det till AB 04 anknyttande AMA AF behandlas i undersökningen blir det även nödvändigt att känna till AMA AF:s syfte och funktion. Detta kapitel är ämnat att uppfylla nu nämnda behov.

2.2 Entreprenadavtalens särdrag

Entreprenadavtal anses i flera avseenden likna avtal om köp och det har i doktrinen förts viss debatt kring vikten av att hålla isär entreprenadavtal, som lägger tyngdpunkten vid det s.k. ”materiella arbetsbetinget”, från köp i övrigt.

Wikander beskrev 1916 entreprenadavtal som en särskild form av avtal om materiellt arbetsbeting. Med ”materiellt arbetsbeting” åsyftade han avtal där ”arbetstagaren” (entreprenören) åtar sig att åstadkomma en materiell arbetsprodukt med viss avtalad beskaffenhet som har avtalats eller som annars kan anses ha åsyftats.¹⁹ Centralt för Wikander var att särskilja avtal om arbete som sådant från avtal om visst arbetsresultat.²⁰

Wikanders kategorisering av entreprenadavtal som ett slags avtal om arbetsbeting avvisades 1960 av Källenius. Han ansåg att entreprenadavtal måste behandlas som något för sig. Källenius var därför av uppfattningen att de principer som gäller för arbetsbeting inte bör tillämpas för entreprenadavtal. Även i förhållande till köp betonar han att entreprenadavtal är en särskild avtalstyp. Regler om köp bör, enligt honom, således inte heller tillämpas för entreprenadavtal annat än som rent supplerande, när entreprenadavtalet inte ger vägledning i en viss fråga. Dock ansåg han att principerna för dåvarande AB i första hand skulle tillämpas.²¹

Bengtsson definierade 1976 entreprenadavtal som en ”[...] avtalsform som avser uppförande eller ändring (reparation, ombyggnad) av byggnad eller annan anläggning på fast egendom (entreprenadavtal)”. Han beskriver vidare entreprenadavtalet som en form av uppdragsavtal och framhäver att avtalet går ut på en arbetsprestation; att entreprenören mot vederlag ska

---

¹⁹ Wikander (1916) s. 21 ff.

²⁰ Wikander (1916) s. 1 ff.

²¹ Källenius (1960) s. 13 f.

prestera ett visst resultat.²² Enligt Bengtsson är också särskiljande för entreprenadavtal att de ofta avser långsiktiga och omfattande arbeten och att avtalet får betydelse för många fler än bara de inblandade parterna. Han menar också att den stora betydelsen av att de ofta mycket kostsamma entreprenadarbetena fortskrider och inte lämnas utan färdigställande är kännetecknande för entreprenadavtal. Karaktäristiskt för entreprenadavtal anser han också vara att vissa osäkra faktorer, som väderlek, påverkar förutsättningarna för avtalet samt att avtalet är komplicerat eftersom parterna åtar sig förpliktelser av vitt skilda slag.²³

Johansson ansåg 2007 att entreprenadavtalets särprägel framträder genom att arbetsprestationen står i centrum för avtalet, att produktionen inte bedrivs på ett fast driftställe samt att flera parter är inblandade, såsom sidoentreprenörer och underentreprenörer.²⁴ Johansson ansluter sig således till den uppfattning som kommer till uttryck i motiven till AB 72. Enligt motiven är dock även det sätt på vilket ersättningen beräknas särskiljande för entreprenadavtal.²⁵

Samuelsson definierade 2011 entreprenadavtal som "[...] sådana avtal där den ena parten (entreprenören) åtar sig att inom en viss angiven tid utföra vissa avtalade bygg- och anläggningsarbeten och där den andra parten (beställaren) är tillförsäkrad en rättslig kompetens att fortlöpande ändra motpartens åtagande under avtalets löptid (ändringsbefogenhet)". Beställarens rätt att kontinuerligt kunna få till stånd ändringar av avtalet är enligt Samuelsson en av entreprenadavtalets mest särskiljande egenskaper.²⁶

På senare år har HD i flera avgöranden framhållit att det vid tolkning av entreprenadavtal finns anledning att beakta dess speciella drag.²⁷ I ett avgörande från 2013 uttalade HD att ett entreprenadavtal "[...] skiljer sig från t.ex. köp genom att det som regel avser omfattande, komplicerat och långsiktigt arbete med flera inblandade parter".²⁸ Detta uttalande har sedermera bekräftats och upprepats i ett avgörande från HD under 2015.²⁹

2.3 Rättslig ställning

Det finns, som ovan nämnts, inga auktoritativa rättsregler som har sin tillämplighet endast för entreprenadavtal.³⁰ Det finns således inte något underlag för en normbunden utfyllning av entreprenadavtalen innebärandes att rättstillämparen skulle vara *skyldig* att tillämpa vissa normer. "Entreprenadrätt" bör därför enligt Samuelsson inte ses som ett självständigt

---

²² Bengtsson (1976) s. 103.

²³ Bengtsson (1976), s. 104 f.

²⁴ Johansson (2007) s. 13 f.

²⁵ Motiv AB 72 s. 19.

²⁶ Samuelsson (2011) s. 17 f., jfr Motiv AB 72 s. 19.

²⁷ Se exempelvis NJA 2013 s. 271, NJA 2014 s. 960, NJA 2015 s. 862.

²⁸ NJA 2013 s. 271 p. 7 in fine.

²⁹ NJA 2015 s. 862 p. 12.

³⁰ Johansson s. 14, Motiv AB 72 s. 15, Rådberg s. 7, Samuelsson s. 46 f.

rättsområde och entreprenadavtalen bör inte heller benämnas som en egen ”avtalstyp”. Samuelsson ansluter sig således till en sådan begreppsbyggnad av begreppet ”avtalstyp” som förespråkas av bland annat Niklas Arvidsson.³¹

Även om entreprenadavtalen enligt inte bör ses som en egen avtalstyp (eget rättsområde), har de en sådan utbredning och frekvens, att de enligt Samuelsson kan klassificeras som en ”självständig avtalsform”. Vad som ska förstås med detta är att avtalen representerar en systematiskt sammanhållen kunskap om de normer som karakteriserar ett visst transaktionsmönster, i detta fall; uppförande av byggnader och anläggningar.

Parterna har, givet entreprenadavtalens ovan nämnda utbredning och frekvens, berättigade förväntningar om att vissa typiska förutsättningar ska råda vid avtal om uppförande av byggnad eller anläggning. Detta leder till att avtalens självständighet kommer att beaktas i rättstillämpningen som normerande underlag vid utövandet av domstolarnas diskretionära beslutskompetens.³²

2.4 AB 04

2.4.1 Allmänt

AB 04 har förhandlats fram av Byggandets Kontraktskommitté (BKK), som består av representanter för beställar- och entreprenörsintressen. Eftersom företrädare för bägge parter har medverkat vid utformningen av AB 04, har hänsyn tagits till respektive partsintresse. De olika partsintressena har sammanvägts med utgångspunkt i att villkoren ska avspegla en rimlig balans mellan parternas rättigheter och skyldigheter. Avtalet är vidare utformat för att åstadkomma en ekonomiskt optimal riskfördelning mellan parterna.³³

Tillämpningsområdet för AB 04 avgränsas till s.k. ”utförandeentreprenader”. Vad som avses är sådana entreprenader där beställaren svarar för projekteringen och entreprenören för utförandet. Vid utförandeentreprenader är det också – till skillnad mot vad som är fallet vid totalentreprenader - *beställaren* som ansvarar för att objektet för entreprenaden, avtalsenligt utfört, får sin tilltänkta funktion. Inget hindrar dock parterna från att avtala om en annan ansvarsfördelning, exempelvis att entreprenören åtar sig funktionsansvar för *vissa delar* av entreprenaden.

---

³¹ Arvidsson (2010) s. 213 ff. Arvidsson ger begreppet den meningen att en ”avtalstyp” anknyter till särskilda obligationsrättsliga rättsfigurer för ett visst slags avtal. Jfr. dock bland annat Motiv AB 72 samt Johansson s. 14 som väljer att benämna entreprenadavtal som en avtalstyp och alltså lägger en annan innebörd i begreppet. Att Källenius beskrev entreprenadavtal som en ”avtalstyp” har redogjorts för ovan, se s. 1.

³² Samuelsson (2011) s. 47 f.

³³ Allmänna bestämmelser s. 3 (Förord till AB 04).

BKK anser att det, med hänsyn till den komplexitet som är förenad med entreprenadavtal, är nödvändigt med en god kommunikation och samverkan mellan parterna. I förorden till AB 04 påtalar också BKK att det finns en allmän lojalitetsplikt mellan kontrahenterna, inom vilkens ramar de ska visa varandra förtroende och öppenhet.³⁴

2.4.2 Administrativa föreskrifter (AMA AF)

Inför en upphandling av en AB 04-entreprenad behöver beställaren precisera vad det är denne vill få utfört i ett förfrågningsunderlag. Om en entreprenör sedan vinner upphandlingen blir underlaget avtalsinnehåll mellan parterna. Detta innebär i praktiken att det nästan uteslutande är beställaren som utformar innehållet i det individuella entreprenadavtalet. Beställaren ska således utforma tekniska beskrivningar, ritningar, mängdförteckningar, administrativa föreskrifter och övriga handlingar. För att underlätta för beställaren när denne ska utforma de administrativa föreskrifterna för avtalet har Byggtjänst låtit ett antal experter inom olika områden i byggbranschen tagit fram referensdokument som kompletterar AB 04 och som hela tiden uppdateras och förädlas. Dessa referensdokument har fått namnet Administrativa föreskrifter (AF) som har anslutits till serien med böcker som heter Allmän material- och arbetsbeskrivning (AMA). De administrativa föreskrifterna skrivs sålunda ut som AMA AF.³⁵

De administrativa föreskrifterna för en viss entreprenad byggs upp dels av texter i AMA AF och dels av de föreskrifter som författaren (vanligen beställaren) själv anger utöver dessa. Om part vill åberopa text i AMA AF så sker detta genom angivande av kod samt tillhörande rubrik i de administrativa föreskrifterna.

Om det skulle föreligga diskrepans mellan (1) en föreskrift under en viss kod och rubrik i det för det enskilda projektet upprättade administrativa föreskrifterna och (2) texten under motsvarande eller överordnad kod med tillhörande rubrik i AMA AF så gäller (1) de administrativa föreskrifter som kommit till individuellt uttryck för det enskilda projektet. Detta kallas för ”företrädesregeln”.³⁶

Entreprenadföreskrifterna i AMA AF är uppdelade i två delar, AFC Entreprenadföreskrifter vid utförandeentreprenad och AFD Entreprenadföreskrifter vid totalentreprenad.³⁷ För AB 04 och denna uppsats vidkommande är det, som kan förstås, AFC som är av intresse.

Till AMA AF finns tillhörande Råd och anvisningar (RA AF) som är avsedda att förenkla tillämpningen av AMA AF. Som ytterligare stöd vid tolkning och utformande av administrativa föreskrifter finns Motiv AMA AF.

---

³⁴ Allmänna bestämmelser s. 3 (Förord till AB 04).

³⁵ Liman (1980) s. 9f., Székér (2013) s. 76.

³⁶ AMA AF s. 9.

³⁷ AMA AF 12 s. 7., Motiv AMA AF 12 s. 7.

2.4.3 Tolkning av AB 04

Bestämmelserna i AB 04 är ofta ett resultat av *kompromisser* mellan olika branschintressen som framförhandlats av företrädare för beställare och entreprenörer. Med anledning av att bestämmelserna tillkommit på detta sätt har AB 04:s tydlighet och systematik blivit lidande i vissa delar. Det kan därför uppkomma situationer där parterna har olika uppfattningar om hur vissa bestämmelser ska förstås och tillämpas.

Det har länge saknats vägledande praxis kring hur entreprenadavtal ska tolkas eftersom de flesta tvister tidigare endast har slitits genom skiljeförfaranden. Denna trend har emellertid brutits på senare tid och numera avgörs alltfler tvister av domstolar. Således har ett par avgöranden kommit upp till prövning i HD, som bland annat har satt en ram för hur AB 04 i allmänhet bör tolkas.³⁸

HD har i sitt avgörande NJA 2013 s. 271 meddelat vilken metod som ska användas vid tolkning av entreprenadavtal; i första hand gäller parternas gemensamma partsavsikt om en sådan kan utrönas, i andra hand ska avtalets ordalydelse gälla. Vid fastställandet av ordalydelsens innebörd kan enligt HD vägledning hämtas från AB 04:s systematik, med beaktande av att bestämmelserna är tänkta att utgöra ett sammanhängande system. Eftersom AB 04 har framförhandlats mot bakgrund av köplagen och allmänna obligationsrättsliga principer faller det sig, enligt HD, som naturligt att tolka standardavtalet mot bakgrund av den dispositiva rätt som skulle ha gällt om avtalet inte reglerade spørsmålet varom tvist föreligger mellan parterna. Vid tolkning mot bakgrund av dispositiv rätt ska dock avtalets speciella drag beaktas. HD framhåller särskilt – vilket nämndes ovan i kapitel 2.2, angående entreprenadavtalets särdrag - att ett entreprenadavtal skiljer sig mot ett köpeavtal på så vis att det förra som regel avser mer omfattande, komplicerade och långsiktiga arbeten med fler inblandade parter.³⁹

---

³⁸ Ingvarsson & Utterström, SvJT 2015 s. 23 f.

³⁹ HD:s domskäl p. 7 i NJA 2013 s. 271.

3 Riskfördelning i kontraktsförhållanden i allmänhet och i AB 04 i synnerhet

3.1 Inledning

För att kunna förstå hur riskfördelningen i AB 04 är utformad fordras inledningsvis en beskrivning av hur riskfördelning i kontraktsförhållande i allmänhet är konstruerad. Därutöver behövs en orientering i vad som karaktäriserar AB 04 i riskfördelningshänseende. Först därefter blir det möjligt att tillfullo förstå den riskfördelning som följer av AB 04 under entreprenadens olika faser; entreprenadtiden, garantitiden och tiden därefter. Detta kapitel är ämnat att uppfylla nu nämnda behov.

3.2 Allmänt om riskfördelning i kontraktsförhållanden

Då en skada uppstår på ett avtalsobjekt i ett kontraktsförhållande uppkommer frågan vilken av parterna som får kännas vid förlusterna därav. Denna fråga hänger samman med vem som vid skadetillfället bar ”faran” eller ”risken” för det skadade avtalsobjektet.

Den part som bär risken får själv bära förlusterna av att avtalsobjektet har skadats på grund av en olyckshändelse eller genom eget vållande. Något kontraktsbrott från medkontrahentens sida föreligger i så fall inte. Detta innebär att riskbärande part inte kan göra gällande några påföljder med anledning av den inträffade skadan. Ett exempel på detta är att en köpare som bär risken för en vara får betala priset för denna även om den har skadats eller förkommit. Om däremot en part som ska prestera något mot betalning står faran för sin egen prestation och denna går förlorad så mister denne sin rätt till betalning. I så fall aktualiseras vidare regler om kontraktsbrott, såsom regler om fel och dröjsmål.⁴⁰

Om riskens placering inte är avtalad mellan parterna är huvudregeln i svensk rätt att den som utför prestationen står faran till dess den är utförd. Farans övergång anknyts ofta till det lagtekniska samlingsbegreppet, ”avlämnande”. Hur avlämnandet sker ser olika ut och kan regleras av lag eller avtal. Typiskt sett har parterna avtalat om att avlämnade ska ske vid en viss tid. Om avlämnandet försenas på grund av omständigheter som den som ska utföra visst arbete (den som genom avtalet förpliktas att fullgöra en

---

⁴⁰ Hellner, Hager & Persson (2016) s. 52 ff.

naturaprestation) ansvarar för, så fortsätter denne att bära risken för sin prestation. Detta kallas för att det föreligger ”fara i dröjsmål”. Är det däremot den betalande parten (den som genom avtalet förpliktas att fullgöra en penningprestation), kunden, som har orsakat förseningen, övergår faran typiskt sett vid den tidpunkt då den *skulle* ha övergått i frånvaro av kundens orsakande av förseningen.⁴¹

De händelser som farereglerna tar sikte på är främst olyckshändelser. Dock omfattas även handlande från utomstående personer, som skadegörelse och stöld. Från den ena partens fareansvar undantas normalt sett händelser som ”beror på” den andra parten eller någon för vilken denne ansvarat. Detta oavsett om något vållande kan tillskrivas parten eller dem för vilken denne ansvarar. Ett exempel på detta finns i 12 § köplagen som undantar händelse som ”beror på säljaren” från köparens fareansvar.⁴²

Den som står faran är typiskt sett den som har störst anledning att teckna försäkring. Omvänt gäller också att faran lämpligen placeras på den part som har lättast att teckna försäkring. Om avtalsobjektet försäkras och försäkringen gäller till förmån för bägge parter minskar fareregelns betydelse eftersom denna huvudsakligen blir avgörande för de skador som faller utanför försäkringskyddet.⁴³

3.3 Riskfördelning enligt AB 04

Beträffande ansvar utmärker sig AB 04 i förhållande till andra standardavtal som tillämpas utanför byggbranschen. Detta särskilt med hänsyn till det stränga ansvar som entreprenören bär gentemot beställaren, främst under entreprenadtiden. Även den långa tiden under vilken entreprenören har ansvar för fel och skador samt den korta reklamations tiden, som gäller för beställarens anmärkningar och ersättningskrav, är särskilt karaktäriserande för den riskfördelning som BKK har valt att anlägga genom AB 04.⁴⁴

Ullman kategoriserar entreprenörens ansvar i dels ett fullgörelseansvar och dels ett skadeståndsansvar gentemot beställaren. Fullgörelseansvaret delar han vidare upp i två delar; fareansvar och felansvar. Under entreprenadtiden har entreprenören enligt 5:1 ett fareansvar som innebär att entreprenören står faran för entreprenaden. Efter entreprenadtiden övergår fareansvaret till ett felansvar som kommer till uttryck i ett flertal bestämmelser i 5 kap. Felansvaret bildar grund för ett skadeståndsansvar.⁴⁵ Liman m.fl. tillämpar en annorlunda terminologi och benämner istället ”fareansvaret” som ”objektsansvar”.⁴⁶

---

⁴¹ Hellner, Hager & Persson (2016) s. 53 f.

⁴² Hellner, Hager & Persson (2016) s. 55., Lehrberg (2008) s. 118 f.

⁴³ Hellner, Hager & Persson (2016) s. 56 f.

⁴⁴ Bengtsson, Ullman, Unger (2017) s. 73.

⁴⁵ Ullman, Ullman, Unger (2017) s. 73 ff.

⁴⁶ Liman, Sahlin, Peterson & Kåvius (2016) s. 179.

Vardera parten ansvarar, inte bara för sitt eget agerande, utan även - vilket framgår av 5:12 - för åtgärder som eventuella kontraktsmedhjälpare som konsulter, kontrollanter och underentreprenörer vidtar eller underlåter med avseende på entreprenaden. Gällande beställarens ansvar, kan nämnas, att denne inte ansvarar för egendomsskador hos entreprenören som orsakas av sidoentreprenörer eller av dessa anlitade personer. För sådana skador är entreprenören istället hänvisad till att föra sin talan med stöd av skadeståndslagen.⁴⁷

---

⁴⁷ Johansson (2007) s. 260.

4 Riskfördelning under entreprenadtiden

4.1 Inledning

Enligt AB 04 bär entreprenören objektsansvaret för entreprenaden under entreprenadtiden. Frågan är hur långt entreprenörens objektsansvar sträcker sig och i vilka fall det istället blir beställaren som får bära ansvaret för inträffade skador. När parternas eget ansvar är fastställt blir frågan vilket ansvar parterna har för sina medhjälparens agerande under entreprenadtiden. För att uppnå klarhet härom måste ett antal begrepp som finns i AB 04 tolkas och ställas på sin spets. Vid denna tolkning fordras en genomgång av såväl doktrin som praxis på området. Detta kapitel är ämnat att ge klarhet kring nu nämnda spörsmål.

4.2 Entreprenörens risk

4.2.1 5:1:1 AB 04 Objektsansvaret

4.2.1.1 Ansvarssubjekt

Ordalydelsen i 5:1:1 pekar ut entreprenören som ansvarssubjekt. Som nämndes ovan, följer dock av 5:12, att entreprenören även ansvarar för åtgärder som vidtas eller underlåts av underentreprenörer som denne anlitat samt för sina anställda, leverantörer och andra personer som anlitas av denne.

5:12 bygger på den avtalsrättsliga principen om att part ansvarar för sina kontraktsmedhjälpare.⁴⁸ Enligt denna princip gäller att en avtalspart som anlitar någon för att fullgöra sin förpliktelse enligt ett avtal ansvarar för kontraktsmedhjälparen som om parten själv utfört eller underlåtit att utföra prestationen (jfr 27 § 2 st. köplagen).⁴⁹ Enligt Motiv AB 72 är en part inte ansvarig för kontraktsmedhjälparens agerande i vidare mån än om parten själv vidtagit eller underlåtit åtgärden. Om det exempelvis för ansvar förutsätts att vårdslöshet föreligger hos parten så gäller samma förutsättning för kontraktsmedhjälparen.

Parternas ansvar för sina kontraktsmedhjälpare gäller oberoende av om de kunnat utöva inflytande på deras handlande. En begränsning av ansvaret

---

⁴⁸ Motiv AB 72 s. 155. I AB 72 fanns motsvarande bestämmelse i 5:14 och hade i princip samma lydelse som 5:12 i dagens AB 04, låt vara med ett mer ålderdomligt språkbruk. Eftersom bestämmelsen har fått vara kvar i princip oförändrad får det förutsättas att bestämmelsen även fortsättningsvis ska uppfylla samma syfte som BKK ger uttryck för i Motiv AB 72.

⁴⁹ Hellner, Hager & Persson (2016) s. 125 ff.

ligger emellertid i att de vidtagna eller underlåtna åtgärderna ska ha avsett entreprenaden. Enligt Motiv AB 72 ska 5:12 ges en restriktiv tolkning med utgångspunkt i att ansvaret endast omfattar handlande eller underlåtenhet som står i *direkt samband* med entreprenadens fullgörande. Ett undantag från detta gäller dock för det ansvar som en part har för sina anställda (principalansvar). För detta ansvar upprätthålls inte kravet på ett direkt samband med entreprenaden. För att ansvaret för anställda ska aktualiseras räcker det istället med att - i enlighet med vad som följer av skadeståndslagen och dessförarbeten - arbetstagarens handlande haft ett funktionellt samband med tjänsten.

4.2.1.2 Ansvarsobjekt

Enligt 5:1:1 ansvarar entreprenören för ej avlämnad del av entreprenaden. Begreppet "entreprenaden" finns definierat i begreppsbestämmelserna till AB 04. Där definieras begreppet som "kontraksarbeten" jämte "ÄTA-arbeten". Även de begrepp som används för att definiera vad som ska förstås med entreprenaden innehåller begrepp som i sin tur finns definierade i begreppsbestämmelserna. "Kontraksarbete" definieras som arbete som enligt kontraktshandlingarna ingår i entreprenörens åtagande. Med "kontraktshandlingar" ska förstås kontrakt jämte handlingar som är fogade till detta eller som i någon av dessa är angivna som gällande för kontraksarbetena. "ÄTA-arbete" definieras slutligen som ändrings- och tillägsarbete som står i omedelbart samband med kontraksarbetena och som inte är av väsentligt annan natur än dessa, samt avgående arbete.⁵⁰

Begreppet "avlämnad" har en säregen betydelse inom ramen för AB 04. Någon definition av begreppet finns emellertid inte i dess begreppsbestämningar. Vad som ska förstås med begreppet framgår istället av 7:12. Enligt denna bestämmelse avlämnas entreprenaden genom godkännande av slutbesiktning. Godkännandet gäller då från dagen för slutsammanträdet. Av bestämmelsen läst tillsammans med 7:7 kan vidare utläsas att det inte är beställaren utan en besiktningsman, vilken utses av parterna, som avger godkännandet. Om det inte föreligger något fel eller endast fel av mindre betydelse⁵¹ ska besiktningsmannen godkänna entreprenaden. Av 7:2 följer att slutbesiktningen ska verkställas vid kontraktstidens utgång om inte parterna har avtalat om någonting annat. Bliar entreprenaden försenad ska slutbesiktning istället ske utan dröjsmål efter det att entreprenaden har anmälts som färdigställd. Beror förseningen på beställarens underlåtenhet ska entreprenaden, enligt 7:12:7 anses godkänd och avlämnad den dag då besiktningen skulle ha verkställts enligt avtalet.

Beställaren blir ägare till en byggnad under uppförande i takt med att arbetet utförts, även till de delar som ännu inte godkänts. Detta beror på att material, varor och blir fast egendom.⁵² Liman m.fl. menar därför att objektsansvaret kan förefalla som orättvist och frågar sig varför

⁵⁰ Se begreppsbestämningarna i AB 04.

⁵¹ Småfel ska likväl avhjälpas eller berättiga till avdrag på entreprenadsumman enligt 5:17-18

⁵² Liman, Sahlin, Peterson & Kåvius (2016) s. 179 f, Hedberg (2011) s. 51.

entreprenören ska ansvara för beställarens egendom. Förklaringen, menar de, ligger i en önskan om att optimera byggkostnaderna. Optimeringen sker genom att ansvaret för arbetet, reparation och skadeförebyggande åtgärder samlas hos samma part. På så vis uppnås den riktigaste avvägningen mellan skaderisk och skadeförebyggande åtgärder. Entreprenören har således fått ansvaret för entreprenaden under entreprenadtiden, men har samtidigt möjlighet att vara särskilt försiktig, att ombesörja bevakning samt att teckna försäkringar av olika slag.⁵³ Hedberg menar att frågan om ansvaret kan anses rättvist eller ej saknar betydelse. Enligt honom grundar sig objektsansvaret i entreprenörens närhet till entreprenaden; det är entreprenören som bäst kan försöka förhindra skador och utöva tillsyn över den.⁵⁴ Även Åke Rådberg menar att entreprenörens omfattande ansvar ska ses mot bakgrund av att entreprenören är den som förfogar över arbetsområdet och entreprenaden.⁵⁵ Enligt Bengtsson motiveras entreprenörens stränga ansvar vidare av att entreprenören, vid ett mildare ansvar, kunde frestas att skaffa sig ett entreprenaduppdrag genom ett lågt anbud och sedan dra in på kostsamma säkerhetsanordningar under arbetet. Precis som Liman m.fl. anser Bengtsson vidare att entreprenörens möjligheter att teckna försäkringar kan tas till intäkt för att dennes objektsansvar är rimligt.⁵⁶

4.2.1.3 Ansvarsutlösande händelser

I bestämmelsen står endast att entreprenören ansvarar för *skada*, det står ingenting om hur skadan ska ha uppkommit. Bestämmelsen om entreprenörens objektsansvar hade i AB 72 samma lydelse som idag. I motiven till AB 72 förklarar BKK vilken innebörd som de har ämnat lägga in i 5:1:1 (dåvarande 5:5). Syftet med bestämmelsen är att entreprenören, som princip, ska bära ansvaret för olyckshändelser som drabbar entreprenaden. Samtidigt menar BKK att objektsansvaret ska sättas i förhållande till andra ansvarsbestämmelser i allmänna bestämmelser samt till allmänna skadeståndsregler. Avsikten har nämligen inte varit att bestämmelsen ska inskränka eller upphäva andra ansvarsregler.

Ullman är av uppfattningen att entreprenörens ansvar har vissa likheter med det köprättsliga s.k. ”kontrollansvaret” eftersom det avser omständigheter som ”i vart fall teoretiskt”, menar han, ligger inom entreprenörens kontrollfår.⁵⁷ Det köprättsliga kontrollansvaret är enligt 27 § 1 st. köplagen uppbyggt av fyra rekvisit enligt följande. 1) Det ska föreligga ett ”hinder” (*hindersrekvisitet*), 2) hindret ska vara ”utom kontroll” (*kontrollrekvisitet*), 3) hindret ska inte vara ett sådant som säljaren ”skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet” (*oförutsebarhetsrekvisitet*) samt 4) följderna av hindret ska inte vara sådana som säljaren ”skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit” (*aktivitetsrekvisitet*). Om säljaren har anlitat någon annan för att helt eller delvis fullgöra köpet gäller enligt 27 § 2 st. att även denne måste

---

⁵³ Liman (1980) s. 56.

⁵⁴ Hedberg (2011) s. 50.

⁵⁵ Rådberg (2011) s. 58.

⁵⁶ Bengtsson (1976) s. 113.

⁵⁷ Bengtsson, Ullman, Unger (2017) s. 74.

vara fri från ansvar enligt det första stycket (kontrollansvaret).⁵⁸ Enligt Rådberg går entreprenörens ansvar för skador längre än kontrollansvaret. Han menar att det i princip rör sig om ett strikt ansvar med angivna undantag.⁵⁹

4.2.1.4 Ansvarstid

Objektsansvaret gäller enligt ordalydelsen i 5:1:1 under entreprenadtiden. Enligt begreppsbestämningarna avses med ”entreprenadtiden”, tiden från arbetets påbörjande till och med den dag då entreprenaden är godkänd. Precis som avlämnandet anknyter alltså entreprenadtiden till godkännandet av entreprenaden.

Som ovan nämnts sker godkännandet vid kontraktstidens utgång, i samband med slutbesiktningen. Enligt Hedberg⁶⁰ sker avlämnandet klockan 24.00 denna dag. Är entreprenaden försenad och detta beror på entreprenören gäller, som sagt, att slutbesiktningen ska ske när entreprenaden är anmäld som färdig. Beror förseningen på beställarens underlåtenhet avlämnas entreprenaden enligt 7:12:7 den dag då besiktningen skulle ha verkställts enligt avtalet.⁶¹

4.3 Beställarens risk

4.3.1 5:1:2 AB 04 ”Beror på beställaren”

4.3.1.1 Ansvarsutlösande händelser

Ordalydelsen i 5:1:2 AB 04 får läsas motsatsvis; beställaren bär risken för skador på entreprenaden som beror på denne själv eftersom entreprenören, enligt bestämmelsen, *inte* ansvarar för sådana skador. Frågan är vad som ska förstås med ”beror på beställaren”.

I Svea Hovrätt prövades i november 2011 frågan om dåvarande 5:4:2 i AB 92 (med samma lydelse som nuvarande 5:1:2 i AB 04) kunde ge upphov till ett skadeståndsansvar för beställaren oberoende av vållande. Hovrätten ansåg att den språkliga betydelsen av uttrycket ”beror på” är för vag för att tjäna till ledning för hur bestämmelsen ska tolkas. Vidare konstaterade hovrätten att orden ”beror på” heller inte har någon rättsligt vedertagen betydelse. Med utgångspunkt i vissa uttalanden i Motiv AB 65, Motiv AB 72 och förarbeten till köplagen kom hovrätten fram till att uttrycket skulle förstås som en påminnelse om och hänvisning till andra - mer preciserade - ansvarsbestämmelser för beställaren i AB 92 (numera AB 04).⁶²

Svea Hovrätts avgörande överklagades till högsta domstolen som meddelade prövningstillstånd och vars dom meddelades i april 2013. I sina

---

⁵⁸ Ramberg & Herre (2013) s. 267.

⁵⁹ Rådberg (2011) s. 58.

⁶⁰ Hedberg (2011) s. 50.

⁶¹ Se ovan under 4.2.1.2.

⁶² Mål T 10333-09.

domskäl markerade HD tydligt att 5:1 är en riskfördelningsregel och att den sålunda inte i sig kan läggas till grund för någon påföljd (såsom skadeståndsansvar).⁶³ Angående vad som ska utläsas av ”beror på” uttalade sig HD kortfattat; med ”beror på” avses enligt gängse juridiskt språkbruk ett faktiskt orsakssamband utan något krav på klandervärd handlande.⁶⁴ I anslutning till domen tillade Herre för egen del att beställarens ansvar enligt bestämmelsen är ”strikt” i det avseendet att beställaren ansvarar om denne ”[...] orsakar skadan eller om (den) mer generellt beror på beställaren”. I så fall kan beställaren inte med avseende på den skada som uppstått på entreprenaden rikta anspråk mot entreprenören. Herre understryker dock att det är missledande att använda termen ”strikt ansvar” eftersom det är fråga om en riskfördelningsregel och inte en skadeståndsregel.⁶⁵

Att termen ”beror på” inte förutsätter någon vårdslöshet från beställarens sida vinner, förutom från HD:s sida, även stöd i litteraturen. Rådberg siade redan i kölvattnet av det ovan nämnda avgörandet från Svea Hovrätt att hovrättens bedömning var felaktig. Han kritiserade argumenten om att ”beror på” skulle ses som en hänvisning till andra bestämmelser och menade att förnuftet mer talade för att det skulle vara ett strikt ansvar än ett hänvisat ansvar. Rådberg fick alltså rätt efter att högsta domstolen prövat frågan.⁶⁶ Hedberg är av uppfattningen att det för att beställaren ska bära risken för skadan är tillräckligt om denne har brustit i sitt kontrollansvar⁶⁷ eller vidtagit åtgärder som, utan att ha varit vårdslösa, har medverkat till skadan. Som exempel på situationer där beställaren ansvarar enligt bestämmelsen nämner Hedberg att beställaren kan ha föreskrivit en olämplig konstruktion eller försummat att vidta avtalade skyddsåtgärder från dennes sida.⁶⁸ Deli menar att en skada ”beror på beställaren” om beställaren, eller någon som denne ansvarar för enligt 5:12, genom handling eller underlåtenhet har orsakat skadan. Han tillägger också att ”orsakande” förutsätter att adekvat kausalitet föreligger mellan handlingen eller underlåtenheten och den inträffade skadan.⁶⁹

4.3.1.2 Ansvarssubjekt

Eftersom entreprenören *inte* ansvarar för skador som beror på beställaren får beställaren själv bära risken för dessa, så mycket står klart. Frågan är om skador som orsakas av sidoentreprenörer eller konsulter som beställaren anlitar ska anses bero på beställaren. För en sådan ståndpunkt talar den allmänna avtalsrättsliga principen om att en part ansvarar för sina kontraktsmedhjälpare; en avtalspart som anlitar någon för att fullgöra sin förpliktelse enligt ett avtal ansvarar för kontraktsmedhjälparen som om parten själv utfört eller underlåtit att utföra prestationen (jfr 27 § 2 st. köplagen).⁷⁰ Enligt 5:12 ansvarar beställaren också mycket riktigt för

⁶³ HD T 2394/11 p. 10.

⁶⁴ HD T 2394/11 p. 9.

⁶⁵ Herres särskilda yttrande p.17 i målet HD T 2394/11.

⁶⁶ Rådberg (2011) s. 58 f.

⁶⁷ Se under rubriken 4.2.1.3. angående kontrollansvarets rekvisit.

⁶⁸ Hedberg (2011), *Ansvar* s. 53.

⁶⁹ Deli (2012) s. 124.

⁷⁰ Hellner, Hager & Persson (2016) s. 125 ff., Deli (2012) s. 124.

åtgärder i fråga om entreprenaden som vidtas eller underläts av hans anställda eller anlitate entreprenörer och leverantörer eller andra anlitate personer.

Deli är av den uppfattningen att beställarens ansvar för medhjälpare förutsätter att medhjälparens skadegörande handling står i direkt samband med entreprenadens fullgörande.⁷¹ Av 5:12 framgår vidare att beställarens ansvar för anlitate personer inte gäller om de genom vårdslöshet orsakat entreprenören egendomsskada, såvitt inte beställaren själv varit medvållande.

4.3.2 5:2 AB 04 På grund av brukande

En bestämmelse motsvarande AB 04 5:2 fanns i AB 72 5:5. Denna bestämmelse stipulerar att entreprenören inte ansvara för skada som orsakas av brukande i enlighet med AB 72 7:27. Enligt den senare bestämmelsen hade beställaren rätt att ta ej avlämnad del i bruk "[...] om detta kunde ske utan risk för skada på entreprenaden eller hinder för dess utförande eller färdigställande". BKK ansåg att det vore oriktigt om entreprenören skulle ansvara för skada som uppkommer genom att en del av entreprenören tagits i bruk före slutbesiktningen, även om skadan i och för sig inte har uppkommit till följd av någon vårdslöshet på beställarens sida. Som exempel på detta nämns i AB 72 att beställaren normalt inte kan lastas för skador som vållats av en hyresgäst som flyttat in i en den ibruktagna delen av entreprenaden. Likväl vore det enligt BKK:s mening orimligt att entreprenören skulle få bära risken för en sådan skada. Lösningen blev då att genom AB 72 5:5 (numera AB 04 5:2) ålägga beställaren ansvar för alla skador som orsakas av att en del av entreprenaden tagits i bruk.⁷²

Eftersom entreprenören har objektsansvaret för entreprenaden under entreprenadtiden åligger det denne att visa att en viss skada har uppkommit på grund av brukande och att entreprenören således inte ska ansvara för skadan. Det fordras därvid att entreprenören kan styrka att det föreligger adekvat kausalitet mellan brukandet och skadan. Enligt Hedberg är det vid bevisföringen av betydelse om man från entreprenörens sida kan påvisa att beställaren inte samrått med entreprenören eller visserligen har samrått men inte iakttagit av entreprenören påtalade försiktighetsmått till undvikande av att ibruktagandet ska medföra skaderisker.⁷³

4.3.3 5:1:3 Force majeure

Beställarens ansvar får utläsas motsatsvis av bestämmelsen; i de fall entreprenören är fri från ansvar (inte bär risken) så vilar ansvaret istället på medkontrahenten, beställaren (som då får bära risken).

---

⁷¹ Deli (2012) s. 124.

⁷² Motiv AB 72 s. 233 f..

⁷³ Hedberg (2011) s. 75 f.

BKK skriver i motiven till motsvarande bestämmelse i AB 75 att bestämmelsen är att betrakta som en force majeure-regel. Detta innebär att det ska vara fråga om en omfattande och sällan inträffande händelse, som inte kunnat förutses. Med ”liknande omständighet” ska förstås att det ska vara fråga av en annan händelse av nu nämnda slag. Som exempel härpå nämner BKK att regeln kan bli tillämplig i händelse av en brusten damm, invallning, störtande flygplan eller vid en omfattande snölävin.⁷⁴

Ramberg och Herre har, i anslutning till deras kommentar till köplagen, gjort en något närmare redogörelse för vad som ska förstås med ”force majeure”. Begreppet kommer från franskan och språkligt översatt betyder det ”större kraft”. I äldre svensk lagtext har det dock istället angivits att det är händelser ”av högre hand” som anses. Det ska vara fråga om en utifrån kommande händelse av allmänt omfattande verkan. Enligt Ramberg och Herre avses främst händelser som kan drabba var och en och som inte är kontrollerbara inom ramen för den verksamhet som bedrivs. En händelse som endast drabbar någon av parterna kan tyckas ha en mindre ”omfattande verkan” men detta förtar inte att det kan vara fråga om force majeure.⁷⁵

---

⁷⁴ Motiv AB 72 s. 143.

⁷⁵ Ramberg & Herre (2013) s. 270.

5 Riskfördelning under garantitiden

5.1 Inledning

Under garantitiden har entreprenören inte längre objektsansvaret för entreprenaden utan nu är istället huvudregeln att beställaren ansvarar för skador som uppstår på entreprenaden. Från denna huvudregel finns dock undantag; entreprenören ansvarar för skador på entreprenaden som uppstår till följd av fel i entreprenaden. Därutöver ansvarar entreprenören även för skador som uppstår på *annat än entreprenaden*. Samtidigt kan utomobligatoriskt skadestånd bli aktuellt. Frågan är hur långt ansvaret för följdskador sträcker sig, hur möjligheterna ser ut för beställaren att i praktiken göra detta ansvar gällande samt hur ansvaret förhåller sig till utomobligatoriskt skadestånd. Detta kapitel är ämnat att ge klarhet kring nu nämnda problemställningar.

5.2 5:5, 4:7:3, 5:8 AB 04 Följdskada på entreprenaden

Ordalydelsen för de tre bestämmelserna ovan måste läsas tillsammans för att kunna uttyda vilket ansvar entreprenören har för följdskador av fel som framträder under garantitiden. Som framgår av ordalydelsena gäller ansvaret i fem år för entreprenaden men endast i två år för material och varor samt för skador som uppstått genom brand på grund av fel. Hedberg tror att det främst är svårigheterna för entreprenören med att förhandla till sig en längre ansvarstid än två år hos tillverkare och grossister som ligger bakom att ansvarstiden i AB 04 har begränsats till två år för material och varor.

Enligt Hedberg kan det uppstå gränsdragningsproblem mellan vad som ska anses vara material och varor å ena sidan och arbetsprestation å andra sidan. Han exemplifierar detta genom att betrakta händelsen av att en entreprenör åtar sig att uppföra en byggnad med användande av byggelement som denne själv tillverkat. Om entreprenören efter tillverkningen transporterar byggelementen till arbetsområdet där det reses och sammanfogas till en byggnad så frågar sig Hedberg om byggelementen då ska klassificeras som byggmaterial eller arbetsprestation. För att undvika tveksamheter föreslår han att parterna från början kommer överens om att två garantibesiktningar ska genomföras och vad som ska ingå i respektive besiktning. Den första garantibesiktningen skulle då ske efter två år (för material och varor) och den senare skulle ske efter fem år (för arbetsprestationen).⁷⁶

---

⁷⁶ Hedberg (2011), s. 46 f.

Med ”framträder under garantitid” ska förstås att felet inte har varit konstaterbart vid slutbesiktningen eller inom sex månader - eller för väsentliga fel inom 18 månader – efter entreprenadtidens utgång enligt 7:11.⁷⁷

Som nämnts gäller entreprenörens objektansvar endast under entreprenadtiden. I samband med slutbesiktningen ”avlämnas” entreprenaden och entreprenadtiden avslutas. En rättsföljd av detta är att risken för entreprenaden övergår på beställaren, vilket framgår av 5:1:1.⁷⁸ Som huvudregel bär då beställaren risken för entreprenaden. Detta innebär bl.a. att entreprenören inte kan hållas ansvarig för skada genom olyckshändelse, slitage, yttre åverkan eller liknande.⁷⁹

Huvudregeln innefattar, enligt Deli, i vart fall två viktiga undantag som gäller under garantitiden. Det första undantaget är att entreprenören blir skadeståndsansvarig enligt om denne genom vårdslöshet orsakar beställaren skada. Detta ansvar är utomobligatoriskt och följer av skadeståndslagen. Det andra undantaget är inomobligatoriskt och följer av 5:8. Där stipuleras att entreprenören, om denne ansvarar för ett fel, också ansvarar skada på entreprenaden på grund av felet. Enligt Deli kan entreprenörens sägas ha ett strikt ansvar för fel som uppstår under garantitiden.

Eftersom entreprenörens ansvar för fel som uppstår under garantitiden är strikt anser Deli, som nyss nämntes, att entreprenörens ansvar för skador på entreprenaden som orsakas av fel också kan anses vara strikt.⁸⁰ Precis som Deli anser Hedberg att entreprenörens ansvar för fel skulle kunna anses vara strikt. Hedberg uttrycker sig dock med viss försiktighet genom att hävda att ansvaret ”i vart fall i viss mån” är strikt då det inte förutsätter någon bakomliggande vårdslöshet.⁸¹ Samtidigt erinrar han om att det krävs adekvat kausalitet mellan felet och skadan för att entreprenören ska kunna hållas ansvarig för skadan som påstås ha uppstått till följd av felet.⁸²

Motsvarande bestämmelse som AB 04 5:8 fanns i AB 72 5:13. Enligt Motiv AB 72 hade den än tidigare versionen av bestämmelsen i AB 65 utformats på så vis att entreprenörens ansvar för skada genom fel endast gällde för fel som inte var att anse som normalt. Denna regel har genom AB 75 slopats främst eftersom regeln ansågs svår att tillämpa. Det faktum att bestämmelsen tagits bort ska dock, enligt BKK, inte tas till intäkt för att ansvaret ska anses strikt.⁸³ Kommittén menar att det inte torde vara möjligt att med acceptabla kostnader och inom rimliga aktsamhetsgränser åstadkomma en helt felfri slutprodukt. Som exempel nämns att en otät

---

⁷⁷ Szekér (2013) s.120.

⁷⁸ Se ovan under rubriken 4.2.1.2.

⁷⁹ Motiv AB 75 s. 146.

⁸⁰ Deli s. 125..

⁸¹ Hedberg (2011) s. 48.

⁸² Hedberg (2011) s. 79.

⁸³ Jämför Delis åsikt i frågan strax ovan som alltså inte vinner stöd i motiven.

fönsterpackning kan förorsaka skada genom drag. Således anser BKK att entreprenörens ansvar under garantitiden inte ska anses vara strikt.⁸⁴

Entreprenörens ansvar under garantitiden kan enligt Hedberg (även) betecknas som ett presumtionsansvar. Enligt honom innebär detta att om det under garantitiden dyker upp/kommer i dagen/blir möjligt att upptäcka (framträder) ett förhållande som kan tydas som ett fel så åligger det entreprenören att visa att det inte föreligger något fel utan att förhållandena i fråga beror på någonting annat. Som exempel på sådant som kan tyda på fel nämner han väggar som spricker, vattenledningar som springer läck samt att värmeållningen av ett hus inte är tillfredsställande. Entreprenören kan då, enligt Hedberg, exempelvis invända att sprickorna beror på ett konstruktionsfel som beställaren ansvarar för vid en utförandeentreprenad, att läckaget beror på en utifrån kommande skada eller att den bristande värmen beror på undermålig isolering som en annan entreprenör ansvarar för.⁸⁵

Enligt ordalydelsen är det endast entreprenaden⁸⁶ som entreprenören ansvarar för. Med andra ord ansvarar inte entreprenören för skada på annan egendom som tillhör beställaren och som har uppkommit på grund av felet. Liman m.fl. framhåller särskilt att bestämmelsen inte ger entreprenören något ansvar för den uppförda byggnaden eller den befintliga byggnad som har blivit föremål för ombyggnad eller renovering. Deli menar att denna begränsning kan få långtgående konsekvenser. Som exempel på detta nämner han att beställaren har upphandlat uppförandet av en kontorsbyggnad på delad entreprenad. Om fel i en VVS-entreprenörs arbete i ett våtrum orsakar stora vattenläckor som skadar även angränsande rum blir inte entreprenören ansvarig för dessa skador enligt 5:8. VVS-entreprenören har nämligen inte utfört något arbete i dessa rum varvid ”entreprenaden” inte omfattar dessa. Entreprenören kan dock tänkas bli ansvarig för skadan enligt 5:11. Ansvar enligt sistnämnda bestämmelse gäller emellertid, till skillnad från 5:8, med en beloppsbegränsning. En annan möjlighet att ålägga entreprenören ansvar för skadan är 5:10. Denna bestämmelse innehåller ingen beloppsbegränsning, men ansvaret enligt bestämmelsen avser endast skada på av beställaren tillhandahållna hjälpmedel, material eller vara.⁸⁷

Enligt Liman m.fl. räcker det inte med att det föreligger ett fel i entreprenaden för att entreprenören ska ansvara enligt 5:8 AB 04 utan entreprenören ska också *ansvara* för felet för att denne ska ansvara för skadan på entreprenaden till följd av felet.⁸⁸

BKK skriver i motiven till den i AB 72 motsvarande bestämmelsen (AB 72 5:7) som nuvarande AB 04 5:5, att bevisbördan är ett särskilt problem under

---

⁸⁴ Motiv AB 75 s. 154, se även Székér (2013) s. 123.

⁸⁵ Hedberg (2011) s. 45.

⁸⁶ Med entreprenaden avses här endast entreprenörens egen entreprenad, se Rådberg s. 67.

⁸⁷ Deli (2012) s. 125.

⁸⁸ Liman, Sahlin, Peterson & Kåvius (2016) s. 181 f.

garantitiden. Slutbesiktningen är ett exklusivt bevismedel för konstaterande av ett fel. Likväl presumeras fel som framträder först under garantitiden falla under entreprenörens garanti; denne har bevisbördan för omständigheter som skulle kunna vara ansvarsbefriande. Ett problem med detta är enligt kommittén att fel som framträder under garantitiden endast kan konstateras genom en särskild besiktning (AB 04 7:4), som utförs av en besiktningsman. Denne besiktigar påstådd skada oberoende av entreprenörens bedömning.⁸⁹

5.3 5:11 AB 04 Följdskada på annat än entreprenaden

Enligt ordalydelsen ålägger 5:11 parterna följande ansvar. 1) Part (entreprenören och beställaren) ansvarar för skada (som inte ersätts ovan i kap. 5) om denne varit vårdslös. 2) Entreprenören ansvar för följskada på grund av fel på annat än entreprenaden. Rådberg menar att bestämmelsen är såväl svårläst som svårtolkad. Han tror att detta dels beror på att bestämmelsen har en komplex konstruktion och en koppling till andra stadganden i AB 04 och dels på att bestämmelsen är resultatet av en kompromiss mellan beställar- och entreprenadsidan.

Bestämmelsen är en skadeståndsregel som innefattar en skadeståndsskyldighet för skador som inte ersätts genom bestämmelser ”ovan i detta kapitel” (kapitel 5). Enligt Rådberg ska bestämmelserna ”ovan” anses behandla de frågor som där tas upp uttömmande. Detta innebär enligt honom att 5:11 inte kan åberopas för att exempelvis ålägga entreprenören ett ansvar för brand på grund av fel längre än två år efter entreprenadtidens slut (5:8). Ett annat exempel är att bestämmelsen inte kan åberopas för att slippa kravet på väsentlighet i 5:6. Däremot kan skadeståndsansvar utlösas även om ansvar också kan följa av en bestämmelse *nedan* i kapitel 5.

Entreprenörens ansvar för följskador enligt 5:8 kompletteras genom 5:11 på så vis att ansvaret utsträcks till att även omfatta annat än entreprenaden. Som exempel på detta nämner Rådberg att om entreprenören har slagit en spik genom en vattenledning denne installerat så är det ett fel i entreprenaden. Följskadorna på själva entreprenaden ersätts fullt ut genom 5:8 men skador på sådant som ligger utanför entreprenaden (övriga byggnaden) ersätts genom 5:11 och då med en beloppsbegränsning om 15 % enligt bestämmelsen i fråga. Beloppsbegränsningen är dock högre om det finns en försäkring som gäller till ett högre belopp.⁹⁰ Enligt ordalydelsen bortfaller beloppsbegränsningen vid grov vårdslöshet.

Begreppet, ”grov vårdslöshet”, har en särskild betydelse i entreprenadsammanhang som skiljer sig från hur det ur ett allmänt skadeståndsrättsligt perspektiv ska förstås. Innebörden av begreppet i

---

⁸⁹ Motiv AB 75 s. 144 f.

⁹⁰ Rådberg (2011) s. 68 ff.

entreprenadkretsar har förändrats över tid; tidigare har det handlat om medvetet risktagande. Numera gäller sedan högsta domstolens avgöranden NJA 1992 s. 130 och NJA 1996 s. 118 att det är tillräckligt med ett kvalificerat avsteg från normal aktsamhet.⁹¹ Likväl skrev Hedberg 2011 att det fortfarande är svårt att avgöra vad som ska anses vara grovt vårdslöst eftersom det inte finns mycket praxis att tillgå. Han menar att det möjligen kan vara grovt vårdslöst att bryta mot vedertagna ”säkerhetsåtgärder”, att vidta åtgärder utan att med tillräcklig omsorg undersöka om åtgärderna inte kan medföra risker för mera omfattande skada.⁹²

Eftersom det finns en beloppsbegränsning i 5:11 kan part vara lockad att söka kringgå bestämmelsen och utkräva skadestånd på annan grund. I NJA 2007 s. 92 ville beställaren rikta anspråk direkt mot underentreprenören vid åberopande av skadeståndslagen. HD meddelade dock att detta inte var tillåtet. Beställaren måste följa kontraktskedjan. Endast om underentreprenören åsidosatt en säkerhetsföreskrift med beställaren som skyddsobjekt eller handlat uppsåtligt eller grovt vårdslöst kan hopp i kontaktkedjan medges.⁹³

---

⁹¹ NJA 1992 s. 130, NJA 1996 s. 118, Deli (2012) s. 129 ff., Rådberg (2011) s. 71, Höök (1996) s. 115 f., JT 91/92 s. 671, JT 1994/05 s. 771. Enligt en av mig tidigare utförd analys av NJA 1992 s. 130 har jag dock för egen del velat läsa ut en rättsregel ur prejudikatet med följande lydelse: ”Om entreprenören, när det föreligger en uppenbar risk för personskada, bryter mot en bindande norm, utan att nödvändiga beräkningar utförts eller låtits utföras ur säkerhetssynpunkt, har entreprenören förfarit grovt vårdslöst i den mening som avses i Allmänna bestämmelser”. Jag anser alltså att det, förutom ett kvalificerat avsteg från normal aktsamhet, dessutom fordras en uppenbar risk för personskada. Se Spaak, *NJA 1992 s. 130 – Om grov vårdslöshet i entreprenadförhållanden*.

⁹² Hedberg (2011) s. 84.

⁹³ NJA 2007 s. 92.

6 Riskfördelning efter garantitiden

6.1 Inledning

Efter garantitiden ansvarar entreprenören endast för följdskador på entreprenaden som uppstått på grund av dennes vårdslösa orsakande av väsentliga fel i entreprenaden. För att tillfullo kunna förstå vidden av detta ansvar fordras kännedom om vilka möjligheter beställaren har att göra ansvaret gällande, när ett fel ska anses vara väsentligt samt när entreprenören ska anses ha agerat vårdslöst. Detta kapitel är ämnat att behandla nu nämnda problemställningar.

6.2 5:6 Vårdslöst orsakande av väsentliga fel

Ansvarstiden som sträcker sig efter garantitidens slut gäller, enligt 4:7:1, i 10 år från entreprenadens godkännande och inleds med garantitiden. Detta innebär att ansvaret efter garantitiden gäller under de resterande 5 åren.

Efter garantitidens slut kastas bevisbördan om; nu är det beställaren som har att visa att entreprenören ansvarar för fel.⁹⁴

Enligt ordalydelsen räcker det inte med att entreprenören i och för sig ansvarar för *ett* fel som framträder efter utgången garantitiden för att ansvar enligt 5:6 ska aktualiseras. Felet ska vidare vara *väsentligt* och ha orsakats av *vårdslöshet* från entreprenören. På parts begäran kan en särskilt besiktning av det fel som görs gällande hållas enligt 7:4.

Frågan om ett fel är väsentligt avgörs med hänsyn till, inte bara till själva felet, utan även den skada som uppkommit eller kan befaras uppkomma. Fel som typiskt sett är väsentliga är sådana som medför stora kostnader för beställaren. Så är även fel som innebär en fara för hälsa och säkerhet samt fel som påverkas beställarens möjligheter att använda byggnaden eller anläggningen för sitt avsedda ändamål. Johansson talar även om s.k. ”kärnegenskaper”. Enligt honom föreligger det utan tvivel ett väsentligt fel om en byggnad saknar sådana egenskaper. Kärnegenskaper är enligt Johansson att byggnaden ska ha fungerande väggar, tak, golv och grund samt vara tät.⁹⁵ Sådana fel som med relativt enkla medel kan åtgärdas anses som regel inte vara väsentliga, såtillvida som inte entreprenörens särskilda fackkunskap är nödvändig för att felet ska kunna avhjälpas. Fel som slår ut

---

⁹⁴ AB 04 kommentaren till 5:6.

⁹⁵ Johansson (2007) s. 256 som angående begreppet ”kärnegenskaper” hänvisar till NJA 1978 s. 307.

sammanhängande tekniska system, exempelvis el och VA, är som regel västenliga om avbrotten inte är kortvariga eller om de är återkommande.⁹⁶

Frågan om entreprenören har varit vårdslös får prövas med hänsyn till om entreprenörens agerande kan sägas ha varit fackmässigt. Om så inte var fallet kan man normalt utgå från att entreprenören har förfarit vårdslöst. Även om entreprenören på annat sätt agerat i strid mot vad som kan krävas, exempelvis genom att frångå från beställarens givna instruktioner, anses normalt sett vårdslöshet föreligga hos entreprenören. För att i en sådan situation undgå ansvar, måste entreprenören visa godtagbara skäl för avvikelser.⁹⁷ Hedberg är av uppfattningen att kravet på fackmässighet kan begränsas av entreprenörens kunskaper och erfarenhet.⁹⁸ Johansson motsätter sig detta. Han menar att entreprenören inte kan urskulda sig genom att hänvisa till brist på kunskaper och erfarenhet.⁹⁹

Om entreprenören ansvarar för fel ansvarar denne - som ovan¹⁰⁰ redogjorts för - också för skada på entreprenaden grund av felet enligt 5:8. Även för skada på annat än entreprenaden som uppkommit på grund av felet ansvarar entreprenören enligt 5:11 på samma sätt som i det föregående¹⁰¹ har redogjorts för. Ansvar för följskador på grund av fel gäller alltså även efter garantitiden och upphör precis som ansvaret för felen först efter 10 år enligt 4:7:1.

---

⁹⁶ AB 04, kommentaren till 5:6.

⁹⁷ AB 04, kommentaren till 5:6.

⁹⁸ Hedberg (2000) s. 212.

⁹⁹ Johansson (2007) s. 257.

¹⁰⁰ Se ovan under rubriken 5.2.

¹⁰¹ Se ovan under rubriken 5.3.

7 Försäkring – rättsliga utgångspunkter & begrepp

7.1 Inledning

För att kunna förstå hur entreprenadförsäkringar inverkar på ansvarsfördelningen enligt AB 04 fordras en grundläggande insikt hur försäkringar fungerar. För att uppnå en sådan förståelse är det nödvändigt att känna till hur egendom försäkras, hur relationen mellan försäkringstagaren och försäkringsbolaget regleras, hur olika försäkringsbolag kan göra upp sinsemellan samt vilka förpliktelser som åvilar försäkringstagaren och försäkringsbolaget. Detta kapitel ämnat att tillgodose behovet av en sådan bakgrundsbeskrivning av försäkringar.

7.2 Försäkringsavtalet

Ett avtal om försäkring ingås mellan försäkringsgivaren (försäkringsbolaget) och försäkringstagaren. Det finns inga formkrav för hur ett bindande försäkringsavtal ska komma till stånd, dock utfärdas vanligen ett s.k. försäkringsbrev vid avtalets ingående. Försäkringsbrevet innehåller villkoren för avtalet.¹⁰² Försäkringsavtalet kännetecknas av att försäkringsbolaget, mot vederlag (försäkringspremien), åtar sig att utge ersättning till försäkringstagaren eller annan om en händelse av ett visst slag (försäkringsfall) inträffat. Grundtanken med en försäkring är att den ska gälla för händelser vars inträffande på förhand är osäkert, detta kan även uttryckas som att försäkringen gäller för risker. Vidare ska händelserna typiskt sett medföra en förlust för den försäkrade. När ett försäkringsfall inträffat kan försäkringstagaren framställa anspråk om försäkringsersättning. Ersättningens karaktär ser olika ut beroende på vilken typ av försäkring det är fråga om. Försäkringar kan inordnas i skadeförsäkringar, där ersättning utgår motsvarande skadans storlek samt summaförsäkringar, där ersättning utgår med ett på förhand bestämt förlopp. Inom ramen för denna uppsats är det skadeförsäkringar som behandlas.¹⁰³

Försäkringstagarens syfte med försäkringsavtalet är alltså att få trygghet mot vissa ofördelaktiga händelser. Mot detta intresse står försäkringsbolagets intresse av att driva en ekonomiskt försvarlig och helst vinstgivande rörelse. För att upprätthålla en skäligen balans mellan parternas intressen finns försäkringsavtalslagen (2005:104) (FAL), som uppställer regler för försäkringsavtalet. Som exempel på de typer av regler som FAL innehåller, kan nämnas dem som handlar om biförpliktelser, upplysningsplikt,

---

¹⁰² Hellner (1965) s. 31.

¹⁰³ Bengtsson (2015) s. 11 f.

säkerhetsföreskrifter, regler om skyldighet att inte framkalla försäkringsfallet samt regler som reglerar skaderegleringen.¹⁰⁴

7.3 Försäkrat intresse

Enligt 6 kap. 1 § FAL kan försäkringsersättning betalas för ”varje lagligt intresse som omfattas av försäkringen”. Att intresset ska vara lagligt innebär att olagliga intressen inte kan försäkras. Intresseprincipen syftar vidare till att förhindra förekomsten av s.k. vadförsäkringar. Även om 6 kap. 1 § FAL enligt 1 kap. 6 § 1 st. FAL endast är tvingande till den försäkrades förmån följer av allmänna principer, att vadslagning och andra osedliga avtal som huvudregel inte erkänns av rättsordningen och därför inte kan genomdrivas genom dess stöd.¹⁰⁵ Vad som är ett lagligt intresse är emellertid inte nödvändigtvis ett rättsenligt sådant. Ett exempel på detta är att en ansvarsförsäkring ersätter ekonomisk förlust som orsakas av skadeståndsskyldighet, som har utlösts av ett rättsstridigt beteende (såsom åsidosättande av culpaansvaret). Ett agerande som i och för sig är rättsstridigt kan alltså ge upphov till ett lagligt intresse.¹⁰⁶

Med intresse avses risken att i framtiden lida förlust i visst avseende om en viss händelse då inträffar. Vid sakförsäkring handlar detta om risken för att försäkringstagarens egendom skadas och vid ansvarsförsäkring om att den försäkrades förmögenhet minskar genom dennes skadeståndsskyldighet.¹⁰⁷ Intresse anses i Norden och på den europeiska kontinenten vara ett ekonomiskt begrepp och inte ett rättsligt.

Det är för rätt till försäkringsersättning tillräckligt med att den som begär ersättning intar en ställning till den skadade egendomen som är av sådant slag att vederbörande lider ekonomisk förlust om den skadas. Något krav på att skadelidande ska ha någon rätt till egendomen uppställs inte.¹⁰⁸ Således ger en egendomsförsäkring ett automatiskt skydd, inte bara till förmån för ägaren av egendomen, utan också för andra som lider förlust av att egendomen skadats och som tillhör en kategori som räknas upp i 9 kap. 1 § FAL. Den som inte faller under en kategori som räknas upp i nämnda lagrum kan istället ges skydd genom att upptas i försäkringsvillkoren. Sålunda ges fler intressen skydd genom en och samma försäkring. Detta innebär att var och en inte är böjda att teckna en egen försäkring för sina respektive intressen utan kan förlita sig på att omfattas av egendomsförsäkringen så länge som de där är upptagna i försäkringsavtalet eller annars ges skydd genom 9 kap. 1 § FAL.¹⁰⁹

---

¹⁰⁴ Bengtsson (2015) s. 16 f.

¹⁰⁵ Radetzki JT 2007/08 s. 67 f.

¹⁰⁶ Bengtsson (2010) s. 304.

¹⁰⁷ Bengtsson (2015) s. 71.

¹⁰⁸ Hellner (1965) s. 218 f.

¹⁰⁹ Bengtsson (2015) s. 81.

7.4 Försäkringstagarens förpliktelser

Försäkringstagarens huvudförpliktelse enligt försäkringsavtalet är att betala premien. Utöver detta finns ett antal biförpliktelser som framförallt går ut på att den försäkrade måste medverka till att risken inte blir större än vad försäkringsbolaget räknat med. Som exempel kan nämnas att försäkringstagaren har en förpliktelse att inte framkalla försäkringsfallet, att inte medverka till riskökning, att iaktta säkerhetsföreskrifter samt att iaktta en räddningsplikt.¹¹⁰

Om den försäkrade åsidosätter sin huvudförpliktelse finns i FAL bestämmelser om när försäkringen upphör som en följd av detta. Har den försäkrade åsidosatt en biförpliktelse följer av FAL:s kapitel om företagsförsäkring att försäkringsbolagets ansvar ofta inskränks eller faller bort redan vid ringa oaktsamhet från den försäkrades sida. Av den s.k. pro rata-regeln följer, att om den försäkrade har brutit mot informationsplikten och riskökning så motsvarar försäkringsskyddet vad den försäkrade skulle ha haft om bolaget känt till riskens egentliga storlek. Av försäkringsvillkoren kan dock också följa att skyddet sätts ned i motsvarande mån som den försäkrades försummelse haft samband med försäkringsfallet, vilket är ett uttryck för den s.k. kausalitetsregeln.¹¹¹

7.5 Identifikation

Ett nära samband med reglerna om försäkringstagarens biförpliktelser har dem som handlar om identifikation. Med ”identifikation” åsyftas att någons agerande jämföres med försäkringstagarens på så vis att samma verkan uppstår i förhållande till försäkringsgivaren. Om någon som kan identifieras med försäkringstagaren åsidosätter en biförpliktelse så får detta således samma konsekvens enligt FAL och försäkringsavtalet som om försäkringstagaren själv hade utfört eller underlåtit handlingen i fråga. Särskild betydelse får identifikationsfrågan såvitt avser uppsåtligt och vårdslöst framkallande av försäkringsfallet.¹¹²

Då det gäller företagsförsäkring följer av 8 kap. 14 § FAL - i fråga om brott mot räddningsplikten eller vid framkallande av försäkringsfallet - att den försäkrade identifieras med sina anställda i ledande ställning inom företaget eller på platsen. Denna regel är dispositiv, vilket innebär att den kan frångås genom försäkringsavtalet. När det kommer till brott mot säkerhetsföreskrift gäller dock den tvingande regeln, 8 kap. 12 § 1 st. FAL, som stipulerar att med den försäkrade likställs annan som haft att tillse att säkerhetsföreskriften följs.¹¹³

---

¹¹⁰ Hellner (1965) s. 132.

¹¹¹ Bengtsson (2015) s. 69.

¹¹² Hellner (1965) s. 288.

¹¹³ Bengtsson (2015) s. 68.

7.6 Försäkringsgivarens förpliktelser

Försäkringsbolaget åtar sig genom försäkringsavtalet att betala ut en ersättning eller i vissa fall att utföra en naturaprestation om eller när en viss händelse inträffar. Således har försäkringsgivaren ett ansvar som aktualiseras försäkringsfallet.¹¹⁴ Försäkringsavtalslagen preciserar inte vad försäkringsgivarens ansvar närmare innebär utan denna precisering sker genom försäkringsvillkoren. I villkoren anges sålunda vilka risker som försäkringen gäller och tillika vilka undantag som innebär att försäkringsersättning inte utgår.¹¹⁵ Vilka risker som försäkras, med andra ord hur försäkringsprodukten är utformad, bestäms av försäkringsgivaren ensam. Försäkringsbolaget har nämligen, enligt den s.k. ”produktfrihetens princip”, rätt att avgöra vilka risker som denne vill försäkra.¹¹⁶

För att återkoppla till rubriken om försäkringstagarens förpliktelser kan här noteras att det uppenbarligen finns ett samband mellan dessa och försäkringsbolagets förpliktelser. Som nämnts innebär ett åsidosättande från av försäkringstagarens förpliktelser att försäkringsbolagets förpliktelse, att betala ut försäkringspremie i händelse av inträffat försäkringsfall, minskar eller försvinner. Att ett åsidosättande av förpliktelser enligt avtalet från en part leder till minskad skyldighet för medkontrahenten att prestera torde vara typiskt för civilrätten i stort varför observationen möjligen kan upplevas som obsolet. Observationen kan, såvitt avser försäkringar, likväl vara av särskilt intresse. Detta eftersom vad som ska anses utgöra ett åsidosättande av biförpliktelser från försäkringstagarens sida inte alltid ter sig som självklart för den som inte är insatt i försäkringsrättsliga regler såsom dem om identifikation som nämndes ovan.¹¹⁷

7.7 Självrisk

Självrisk är en i försäkringsavtalet överenskommen begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid inträffande av en skadehändelse. Självriskan kan vara bestämd till ett absolut belopp eller till ett procentuellt belopp (t.ex. en viss procent av skadans ekonomiska storlek). Ett syfte med att avtala om självrisk kan vara att uppmuntra försäkringstagaren till försiktighet, ett annat kan vara att försäkringsbolaget ska slippa regleringskostnader och besvär med småskador. Erläggandet av självrisk är en form av biförpliktelse som åvilar försäkringstagaren som aktualiseras vid inträffandet av en skada.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Hellner (1965) s. 80.

¹¹⁵ Bengtsson (2015) s. 33., Hellner (1965) s. 81.

¹¹⁶ Bengtsson (2015) s. 27.

¹¹⁷ Se under rubriken 6.4.

¹¹⁸ Hellner (1965) s. 252 ff.

7.8 Regress

När händelser inträffar som utlöser den försäkrades rätt till försäkringsersättning men också en rätt till ersättning för skadan från tredje man uppstår frågan om försäkringsgivaren, som betalat ut ersättning för skadan, i sin tur kan kräva ersättning av skadevållaren. Frågan handlar med andra ord om huruvida försäkringsgivaren har en regressrätt mot skadevållaren.¹¹⁹

Regressrätten följer av lagen, för företagsförsäkringens skadeförsäkring vidkommande, närmare bestämt, enligt 8 kap. 19 § 1 st FAL som hänvisar till 7 kap. 9 § FAL. För skadeförsäkringar gäller en obegränsad regressrätt, till skillnad från vad som är fallet gällande exempelvis personförsäkringar (se 16 kap. 10 § FAL).¹²⁰ Regressrätt är inte detsamma som ett självständigt skadeståndsanspråk, istället handlar det om en rätt för försäkringsbolaget att inträda i den försäkrades rätt till skadestånd. Försäkringsersättningen intar vidare ett sådant förhållande till skadestånd från skadevållaren, att det inte får komma i fråga att de två kumuleras med varandra så att försäkringstagaren blir dubbelt kompenserad för sina förluster. Den försäkrade kan dock välja att avstå från att anställa anspråk om försäkringsersättning och istället själv kräva skadestånd från skadevållaren, som då inte kan invända att försäkringen i och för sig hade ersatt skadan.¹²¹

7.9 Dubbelförsäkring

Stundom förekommer att viss egendom försäkras på flera håll. Om *samma* intresse då kommer till att skyddas av flera försäkringar så uppstår komplikationer. Situationen kallas för att det föreligger ”dubbelförsäkring”. Om *olika* intressen skyddas genom att egendomen är försäkrad på flera håll uppstår däremot inte någon dubbelförsäkring.

Även i situationen med dubbelförsäkring gäller principen att försäkringstagaren inte ska bli dubbelt kompenserad för sin skada och att denne inte ska kunna göra sig en vinst på försäkringsfallet. Försäkringstagaren har istället enligt 6 kap. 4 § FAL att vända sig till vilken av försäkringsbolagen som denne vill och där kräva ersättning för hela skadan. Efter utbetald ersättning kan ifrågavarande försäkringsbolag i sin tur vända sig till de övriga och där kräva de belopp som respektive ansvarar för.

Om ett försäkringsbolag har betalat ut hela summan för en skada på egendom som är försäkrat hos fler försäkringsbolag kommer det utbetalande försäkringsbolag att vilja göra upp med de övriga försäkringsbolagen som hade samma egendom försäkrad. Uppgårelsen mellan försäkringsbolaget, som är en form av regressrätt, förenklas genom den s.k. dubbelöverenskommelsen (DÖ), som har till syfte att hindra kostsamma

---

¹¹⁹ Hellner (1965) s. 277.

¹²⁰ Bengtsson (2015) s. 88 f.

¹²¹ Hellner (1965) s. 278 f.

tvister mellan bolagen och att fungera som ett komplement till 6 kap. 4 § FAL.¹²² DÖ slår fast vilken av de inblandade försäkringarna som ska vara primär och som slutligen ska ersätta skadan. De flesta försäkringsbolag i Sverige har undertecknad överenskommelsen som således har en stor praktisk betydelse i landet.

I de fall dubbelförsäkring föreligger ifråga om försäkringar som två avtalsparter var sig tecknat medför överenskommelsen att en indirekt ansvarsfördelning sker mellan parterna. DÖ är nämligen konstruerad så att den ena partens försäkring, i en sådan situation, kan komma anlitas för att ersätta en skada som den andre parten försäkrat och kanske till och med orsakat. Detta utan att en sådan ordning vinner stöd i parternas avtal eller att samtycke därtill föreligger. Försäkringstagarna får kännas vid fördelningen eftersom det bolag, som enligt DÖ får bära kostnaden, belastar sin försäkringstagare med självrisk för skadan. Även självriskens åsido kan fördelningen få ekonomiska konsekvenser för försäkringstagarna.

Enligt 1 p. 1 st. i DÖ gäller att avtalad ansvarsfördelning samt avtalad försäkringsplikt har företräde framför de ansvarsfördelningsregler som följer av DÖ. Detta innebär att överenskommelsen inte blir tillämplig när en sådan fördelning eller plikt är avtalad. Det försäkringsbolag som uppfyller försäkringsplikten blir sålunda primär.¹²³

---

¹²² Bengtsson (2015) s. 78., Ullman (2006) s. 272.

¹²³ Ullman (2006) s. 273 f.

8 Entreprenadförsäkring och försäkringsplikt

8.1 Inledning

För att kunna förstå hur entreprenörens försäkringar inverkar på riskfördelningen enligt AB 04 fordras insikt i hur avtalad försäkringsplikt i allmänhet fungerar. Vidare behövs kunskaper kring försäkringsplikten i 5:22 AB 04 i synnerhet och vilket försäkringsskydd som (minst) behöver tecknas av entreprenören för att denne ska anses leva upp till plikten att försäkra entreprenaden. För att tillfullo kunna tillgodogöra sig kunskaper härom torde det vara nyttigt att känna till bakgrunden till *varför* det finns en plikt för entreprenören att föranstalta om entreprenadförsäkring. Detta kapitel är ämnat att tillgodose behovet av sådana kunskaper.

8.2 Allmänt om avtalad försäkringsplikt

Syftet med avtalsbestämmelser om försäkringsplikt är att åstadkomma en risktäckning för parterna. Genom försäkringsplikten kan de på olika sätt mildra effekterna av en risk som båda eller någon av dem exponeras för. Den avtalade försäkringsplikten erbjuder ett ekonomiskt skydd. Detta så till vida att part får en form av garanti för att medkontrahenten har förmåga att fullgöra vissa grundläggande skyldigheter enligt avtalet genom att pålägga denne en försäkringsplikt.¹²⁴ Vidare kan försäkringsplikt vara ett verktyg för att fördela risker mellan parterna. På så vis kan en part åläggas ett ansvar för risker som i annat fall enligt dispositiv rätt eller avtalspraxis inte skulle ha ålegat denne. Det kan vara fråga om risker som den ena parten har bäst möjligheter att hantera eller att försäkra. Avtal om försäkringsplikt kan även användas för att befria den ena parten från ansvar gentemot medkontrahenten med avseende på vissa risker. På så vis behöver bara en av parterna gardera sig mot konsekvensen av eventuella skador och förluster.¹²⁵

Den part som åläggs försäkringsplikten är förpliktad att föranstalta om att avtalat försäkringsskydd tecknas. Frågan är vad som blir konsekvensen av att parten likväl underlåter att efterkomma sin plikt att försäkra. Svea Hovrätt har prövat detta i sitt avgörande T 9234-08 från 2008 (det s.k. ”Varvsfallet”) enligt följande:

T 9234-08 (Varvsfallet): Risk & Return HB (härnedan ”RR”) och GV Varv AB (härnedan ”Varvet”) hade ingått avtal om att Varvet skulle utföra vissa brandfarliga arbeten på RR:s fartyg. Parterna hade avtalat om att standardavtalet Allmänna villkor för reparation, underhåll och ombyggnad av fartyg vid varv och verkstäder tillhöriga Föreningen Sveriges Varv (AVR

---

¹²⁴ Ullman (2007) s. 1.

¹²⁵ Ullman (2006) s. 222 f.

01) (härnedan ”Varvsavtalet”) skulle gälla mellan dem. I standardavtalet fanns en klausul som stipulerade att beställaren (RR) var tvungen att teckna en kasko- och maskinförsäkring samt en kompletterande ansvarsförsäkring, s.k. ”protection and indemnity”-försäkring, som till fullo skulle täcka förlust eller skada på fartyget. I Varvsavtalet fanns vidare en klausul om att beställaren (RR) under inga förhållanden skulle vara skyldig att betala ersättning för skador som ersätts av de avtalade försäkringarna. Under Varvets arbete utbröt en brand på fartyget. RR anställde då anspråk om skadeståndsansättning gentemot Varvet. Det visade sig emellertid att RR inte hade efterkommit kravet om att teckna försäkring och att fartyget således var oförsäkrat vid tiden för skadehändelsen. Enligt hovrätten skulle Varvet inte försättas i en sämre situation därför att RR hade underlåtit att hålla avtalsenlig försäkring. Således ansåg hovrätten att det för att Varvet skulle kunna hållas skadeståndsskyldigt fordrades att RR visade att bolaget lidit skada som översteg vad som hade täckts av de avtalade försäkringarna. Utgången i målet blev mot bakgrund av ovan att RR:s yrkande om skadestånd ogillades.¹²⁶

Den förpliktade parten tar alltså enligt hovrätten på sig ansvaret för att finansiera den skadekostnad som uppstår om det objekt som ska försäkras råkar skadas. Försäkringsplikten är såväl effektiv som sträng i så måtto, att om den förpliktade parten försummar att teckna avtalad försäkring så iklär sig denne rollen som självförsäkrare. Vad som nu har sagts innebär att ett avtal om försäkringsplikt i praktiken kan ses som ett avtal om kostnadsansvar.

8.3 Bakgrund till försäkringsplikten i AB 04

Wikander skrev redan 1916 att parterna att det i entreprenadkontrakt ”ej sällan” vid sidan av klausuler angående skyldighet för entreprenören att stå faran för entreprenaden förekommer klausuler som stipulerar att entreprenören också ska vara skyldig att försäkra entreprenaden (m.a.o. en avtalad försäkringsplikt). Enligt Wikander var det då brukligt att försäkringen skulle tecknas i ett bolag som skulle godkännas av beställaren. Försäkringen skulle gälla till ett så stort belopp att beställaren av försäkringssumman kunde gottgöras för redan erlagd betalning avseende utfört, men förstört, arbete. Det var vidare vanligt att parterna föreskrev att entreprenören skulle teckna försäkringen i byggherrens namn och att den s.k. ”betalningsavisen” skulle uppvisas för en kontrollant. Om kontrollanten kunde se i avisen att försäkringen var tecknad till ett för lågt belopp rättelse inte skedde på dennes anmodan, ägde beställaren rätt att teckna en tilläggsförsäkring på entreprenörens bekostnad. På Wikanders tid gällde försäkringen ifråga emellertid endast den händelse att entreprenaden skadas till följd av eldsvåda. Försäkringsplikt fanns inte ännu inte upptagen i något

---

¹²⁶ Svea Hovrätt T 9234-08 (Varvsfallet):

standardavtal utan avtalades istället regelmässigt individuellt mellan parterna.¹²⁷

1960 skrev Källenius om entreprenörens plikt att teckna försäkring. Under denna tid fanns en försäkringsplikt upptagen i då gällande AB 54 § 10 mom. 3-6. Försäkringsplikten ålade entreprenören att teckna försäkring som skulle gälla till förmån för byggherren. Försäkringsplikten var fortfarande begränsad till att omfatta skador till följd av eldsvåda. Källenius framhävde dock att det bör ligga i entreprenörens intresse att försäkra så många risker som möjligt. Detta, menade han, främst med hänsyn till att skadorna är svåra att förutse både till sin förekomst och till sin omfattning. Det rör sig vidare om oproportionerligt stora belopp i förhållande till entreprenörens omsättning och tillgångar samt till den riskmarginal entreprenören normalt räknar med. Enligt Källenius förmenande blir risken att uppkommande skador, i frånvaro av försäkringsskydd, kan utlösa större förluster än entreprenören kan bära.¹²⁸

I motiven till AB 72 som kom ut i sin första utgåva 1973 skriver BKK om försäkringsplikten som fanns upptagen i då gällande AB 72 § 21. Även denna försäkringsplikt avsåg bara en plikt för entreprenören att hålla med brandförsäkring. Angående behovet av ett ytterligare försäkringsskydd har BKK i motiven till AB 72 *ordagrant* ställt sig bakom Källenius uppfattning som han gav uttryck för 1960 och som nyss nämndes ovan. Detta kan i en första anblick te sig som iögonfallande, men det är inte så konstigt eftersom Källenius var medförfattare till Motiv AB 72.¹²⁹ Som avslutande kommentar kring försäkringsplikten nämner BKK att de under utarbetandet av AB 72 ingående undersökte möjlighetens att utvidga försäkringsskyldigheten. Kommitténs undersökningar visade emellertid att tiden ännu inte var mogen för en utvidgning.¹³⁰

I AB 92 utökades entreprenörens försäkringsplikt till en plikt att teckna en allriskförsäkring. Enligt Hedberg ansågs införandet av detta ekonomiska skydd för skador som kan uppstå på entreprenaden nödvändigt med hänsyn till entreprenörens stränga ansvar under entreprenadtiden. Enligt honom var det sålunda objektsansvaret i dåvarande 5:4 (nuvarande 5:1) som låg till grund för BKK:s beslut om att införa den försäkringsplikt som nu finns i 5:22.¹³¹ Det fanns dock från början en osäkerhet kring hur denna allriskförsäkring skulle vara utformad för att anses avtalsenlig och motsvara rimliga krav på försäkringsskydd. Således gav BKK försäkringsbolagen i uppdrag att utarbeta ett förslag till en minimiomfattning för allriskförsäkring och ansvarsförsäkring för entreprenadverksamhet. Förslaget kom sedan att ligga till grund för s.k. ”minimiomfattningen” som BKK fastställde för AB 92 och ABT 94. Därefter publicerades dokumentet i byggsektorns administrativa föreskrifter AF AMA. Minimiomfattningen har sedermera

---

¹²⁷ Wikander (1916) s. 306.

¹²⁸ Källenius (1960) s. 142 f.

¹²⁹ Motiv AB 72 s. 169.

¹³⁰ Motiv AB 72 s. 170.

¹³¹ Hedberg (2000) s. 99.

reviderats vid två tillfällen. Den senaste ändringen gjordes i samband med att AB 04 gavs ut. Då bytte publicerades i bilaga 1 till AMA AF.¹³²

8.4 5:22 AB 04 Försäkringsplikten i AB 04

Enligt ordalydelsen har parterna avtalat om att entreprenören ska förpliktigas att teckna både en allriskförsäkring och en ansvarsförsäkring. Vad som närmare erfordras för att entreprenören ska anses ha levt upp till det krav på försäkringsskydd som bestämmelsen ålägger denne preciseras i AMA AF 12.

Som nämnts innebär avtalad försäkringsplikt i praktiken ett kostnadsansvar. Skulle entreprenören således åsidosätta plikten får denne själv träda in som försäkrare och bära skadekostnaden.¹³³ Det förekommer stundom att entreprenören så att säga ”partiellt” försummar att teckna vederbörligt skydd. Ett exempel på detta är att entreprenören i och för sig har tecknat försäkringar av i övrigt rätt omfattning men att denna gäller med en självrisk som är högre än den som föreskrevs i entreprenadavtalet. I sådana fall har entreprenören, enligt Ullman, att själv bära kostnaden för mellanskillnaden mellan försäkringsersättningen och det avtalade beloppet. Ett annat tänkbart scenario är att försäkringen gäller med ett undantag som inte förekommer i Minimiomfattningen. Detta skulle innebära att den tecknade försäkringen inte är avtalsenlig. Ullman menar att entreprenören även i en sådan situation får träda in och själv bära kostnaderna för mellanskillnaden. Entreprenörens ansvar härvid gäller i förhållande till beställaren.¹³⁴ Av 5:22:5 framgår vidare att beställaren själv kan teckna en försäkring på entreprenörens bekostnad om entreprenören inte har tillställt beställaren försäkringsbevis och heller inte vidtagit rättelse.

Försäkringsbolaget ansvarar i förhållande till entreprenören för att entreprenadförsäkringen uppfyller minimiomfattningens krav på vad som ska omfattas av försäkringsskyddet. Således kan försäkringsbolaget inte åberopa begränsningar som inte finns i minimiomfattningen, med mindre försäkringstagaren uttryckligen har accepterat att iklä sig rollen som självförsäkrare i förhållande till beställaren.¹³⁵

---

¹³² Ullman (2012) s. 214.

¹³³ Se ovan under 7.2.1.

¹³⁴ Ullman (2017) s. 17 f.

¹³⁵ Ullman (2017) s. 19.

8.5 Försäkringsplikten enligt AMA AF och minimiomfattningen

Enligt RA till AFC.54 saknas det i 5:22 AB 04 beskrivning av försäkringsskyddets närmare omfattning. Därför har BKK utarbetat en beskrivning av minimiomfattning för allriskförsäkring och ansvarsförsäkring för entreprenadverksamhet. Syftet med minimiomfattningen är således att precisera vad som fordras för att entreprenören ska anses ha levt upp till försäkringsplikten enligt AB 04. Minimiomfattningen finns i Bilaga 1 till AMA AF.¹³⁶

Kapitel AFC.5 i AMA AF handlar om ansvar och avhjälpande. Som underrubrik till denna finns AFC.54. De administrativa föreskrifterna om försäkring av entreprenaden sorterar under denna underrubrik. AFC.54 stipulerar att, om inte annat anges i kontraktshandlingarna, så ska entreprenören teckna allriskförsäkring och ansvarsförsäkring enligt 5:22 AB 04 som minst ska omfatta Minimiomfattning för allriskförsäkring och ansvarsförsäkring för entreprenadverksamhet. Med minimiomfattningen avses enligt bestämmelsen den omfattning som beskrivs i Bilaga 1 till AMA AF.¹³⁷ Minimiomfattningen blir således en del av parternas avtal genom att koden AFC.5 i AMA AF tas upp i de administrativa föreskrifterna som parterna avtalat om.

8.5.1 Miniomfattning av allriskförsäkringen

8.5.1.1 Minimikrav under entreprenadtid, garantitid och tiden därefter

Enligt Minimikraven ska allriskförsäkringen gälla för skada som inträffar under den tid som försäkringen är i kraft. Försäkringen ska vara i kraft till dess att arbeten helt eller delvis har avlämnats (med andra ord under entreprenadtiden).

Minimiomfattningen har en egen begreppsbestämning där bland annat begreppet ”arbeten” definieras. Enligt denna begreppsbestämning avses med ”arbeten” egendom och prestationer samt egendom av förbrukningskaraktär ingående i den försäkrades avtalade åtaganden. Även egendom och arbetsprestationer som beställaren tillhandahåller omfattas. Detta innebär att även entreprenörens särskilda ansvar enligt 5:9 AB 04 för tillhandahållen egendom är försäkrat.¹³⁸ I begreppsbestämningen anges dock uttryckligen att befintlig egendom som berörs av åtgärd för fullgörande av avtalat åtagande inte räknas som ”arbete”. Vidare anges att inte heller hjälpmedel omfattas av begreppet ”arbete”.

---

¹³⁶ AMA AF s. 85.

¹³⁷ AMA AF s. 85.

¹³⁸ Ullman (2017) s. 27.

Med ”hjälpmedel” avses egendom som inte är av förbrukningskaraktär och som erfordras för utförande av avtalat åtagande. ”Befintlig egendom” definieras i sin tur som egendom tillhörandes byggherren som finns inom eller i direkt anslutning till arbetsområde. Vidare gäller att arbeten eller hjälpmedel inte kan anses utgöra befintlig egendom enligt begreppsbestämningen i Minimiomfattningen.¹³⁹

Allriskförsäkringen gäller som nämnts under entreprenadtiden. Detta innebär enligt Ullman att en skada som har *inträffat* under entreprenadtiden ersätts av försäkringen. Det är med andra ord den s.k. ”inträffandeprincipen” som gäller under entreprenadtiden och inte ”upptäcktsprincipen”. Det är sålunda utan betydelse för ersättningsfrågan när skadan *upptäcks*, så länge den har inträffat under entreprenadtiden.

Allriskförsäkringen ska enligt minimiomfattningen, utöver ovan sagda, gälla även under minst två år från entreprenadtidens utgång. Numera gäller dock i praktiken att de flesta entreprenadförsäkringar tecknas för att gälla i fem år från entreprenadtidens utgång, vilket är detsamma som garantitiden i AB 04 (se AB 04 4:7). I praktiken gäller alltså försäkringen under entreprenadtiden och garantitiden.

För att en skada ska vara ersättningsbar under garantitiden räcker det inte med att skadan har inträffat under denna tid. Härutöver måste skadan också upptäckas under garantitiden och entreprenören måste dessutom ansvara för skadan enligt entreprenadavtalet. Under garantitiden gäller alltså både inträffandeprincipen och upptäcktsprincipen samt ett krav på ansvar hos entreprenören.

För att entreprenören ska ansvara för skadan ska den ha uppkommit till följd av fel i entreprenaden eller till följd av avhjälpande av sådant fel.¹⁴⁰ Ett särskilt problem för beställaren är enligt Ullman de bevissvårigheter som aktualiseras när denne har att styrka försäkringsfallet. Om det för att beställaren ska ha rätt till försäkringsersättning fordras att entreprenören ansvarar för skadan så har beställaren att styrka att förutsättningarna för att entreprenören ska ansvara för skadan är uppfyllda.¹⁴¹

Enligt Ullman är det försäkrade intresset under entreprenadtiden ett objekt (entreprenaden). Under garantitiden är det istället ett subjekt (den försäkrade entreprenaden) som blir föremålet för försäkringsskyddet. Detta hänger samman med att skyddet under entreprenadtiden är helt oberoende av parternas inbördes ansvar medan det under garantitiden är beroende av att entreprenören kan åläggas en ersättningsskyldighet gentemot beställaren.

Ullman menar att allriskförsäkringens skydd, så som det i praktiken verkar under garantitiden, påminner om en ansvarsförsäkring. En skillnad är dock att en ansvarsförsäkring endast gäller för skadeståndsskyldighet samtidigt

---

¹³⁹ AMA AF s. 158 f.

¹⁴⁰ Ullman (2017) s. 40 f.

¹⁴¹ Ullman (2017) s. 42.

som allriskförsäkringen gäller för entreprenörens fullgörelseansvar enligt entreprenadavtalet. Allriskförsäkringen är således bunden till objektet (entreprenaden) och gäller fullgörelseansvar, ansvarsförsäkringen gäller däremot för den försäkrades skadeståndsansvar beträffande annan skada än den som avser objektet för entreprenadåtagandet.¹⁴²

Minimiomfattningen innehåller ingen bestämmelse om försäkringsskydd efter garantitiden. Trots detta omfattar vissa försäkringar på marknaden även skada som inträffar under den tiden där entreprenören fortfarande har ett visst ansvar efter garantitiden. För att ersättning ska komma i fråga genom dessa försäkringar fordras, precis som för skada som inträffar under garantitiden, att skadan ska ha upptäckts under försäkringstiden och att entreprenören är ersättningsskyldig enligt ingånget entreprenadavtal.¹⁴³

8.5.1.2 Försäkrade subjekt

Enligt minimiomfattningen ska försäkringsskyddet gälla för försäkringstagaren. I fråga om arbeten ska försäkringen gälla även för försäkringstagarens beställare om denne är byggherre och för försäkringstagarens underentreprenör i den omfattning som försäkringstagaren skriftligen har åtagit sig att försäkra underentreprenaden.¹⁴⁴ En beställare som är byggherre är således medförsäkrad men inte alltid en underentreprenör. Likväl gäller försäkringen alltid för underentreprenören eftersom underentreprenaden är en del av entreprenörens entreprenad.¹⁴⁵

En beställare som är byggherre är alltså medförsäkrad. Att beställaren är medförsäkrad innebär att denne får en egen relation till entreprenörens försäkringsbolag.¹⁴⁶ Därigenom får beställaren en självständig rätt att tillgodogöra sig det skydd som försäkringen ger. På så vis kan beställaren använda sig utav försäkringen utan att vara beroende av entreprenörens medverkan. Detta fungerar som en säkerhet för beställaren som därmed kan få ut försäkringsersättning även om entreprenören av någon anledning inte skulle anlita den avtalade försäkringen vid en inträffad skadehändelse. Egenskapen av att vara medförsäkrad innebär vidare att denne inte kan bli föremål för regresskrav från försäkringsbolaget med avseende på skador som betalas genom allriskförsäkringen.¹⁴⁷ Regresskrav kan dock anställas mot beställaren om uppsåt eller grov vårdslöshet föreligger på dennes sida.

Uppgift om beställaren som medförsäkrad kan föras in i försäkringsvillkoren som ett generellt åtagande från försäkringsgivaren. Alternativt kan medförsäkring ske individuellt genom att uppgift därom förs in i försäkringsbrevet. Frågan är dock om det *krävs* att uppgifter enligt ovan förs in i villkor eller försäkringsbrev för att beställaren ska komma i

---

¹⁴² Ullman (2017) s. 42.

¹⁴³ Ullman (2017) s. 43.

¹⁴⁴ AMA AF s. 158.

¹⁴⁵ Ullman (2017) s. 33.

¹⁴⁶ Deli (2012) s. 268.

¹⁴⁷ Ullman (2006) s. 181.

åtnjutande av skyddet. Enligt Bengtsson har 9:1 FAL till syfte att reglera vilka som skyddas av en egendomsförsäkring när inget sägs därom i försäkringsvillkoren. Dessa får alltså ett automatiskt skydd genom lagen.

Genom 9:1 FAL får vissa kategorier av tredje män som typiskt sett har ett (ekonomiskt) intresse i den försäkrade egendomen ett automatiskt skydd. De som inte faller under en sådan kategori är hänvisade till att teckna en egen försäkring eller ingå avtal med försäkringstagaren om att denne ska försäkra även deras intresse i sitt avtal med försäkringsbolaget. En kategori som skyddas genom bestämmelsen är, enligt 9:1 st. 1 p. 2 FAL, ägare av den försäkrade egendomen.¹⁴⁸ Beställaren är ägare till egendom som är föremål för renovering eller ombyggnad och om fråga är om en entreprenad som avser nybyggnation, blir beställaren, under entreprenadens gång, successivt ägare till byggnaden.¹⁴⁹ Enligt 9:1 st. 1 p. 2 FAL bör sålunda beställaren i egenskap av ägare komma i åtnjutande av försäkringsskyddet *automatiskt*, utan att något särskilt har nämnts om att denne ska vara ”medförsäkrad”. Man kan istället säga att beställaren är försäkrad såsom ägare i enligt med hur begreppet ”försäkrad” (vid egendomsförsäkring) definieras i FAL 1:4, nämligen ”[...] den vars intresse är försäkrat mot skadan”.¹⁵⁰

8.5.1.3 Försäkrade objekt och händelser

Enligt minimiomfattningen ska allriskförsäkringen gälla för egendom som utgörs av objektstyperna ”Arbeten”¹⁵¹ och ”Hjälpmedel”¹⁵² som försäkringstagaren äger, enligt entreprenadavtalet är ersättningskyldigt för eller skriftligen åtagit sig att försäkra. Ersättning ska genom försäkringen lämnas för oförutsedd fysisk skada på eller förlust av försäkrad egendom.¹⁵³

Som nämnts omfattas inte befintlig egendom av minimiomfattningen. Detta innebär att den egendom som byggherren äger och som finns vid arbetenas påbörjande inom eller i direkt anslutning till arbetsområdet får försäkras genom ett separat allriskskydd som kallas ”befintlig egendom” eller ”rotförsäkring”. Hos If¹⁵⁴ och Länsförsäkringar¹⁵⁵ ingår detta skydd automatiskt i den grundläggande allriskförsäkringen som erbjuds för entreprenader. Dock gäller bägge med en beloppsgräns om fem miljoner kronor. Hos Trygg-Hansa¹⁵⁶ kan försäkring för befintlig egendom tecknas som en tilläggsförsäkring, men ingår inte i deras grundläggande entreprenadförsäkring.

För att försäkringen ska gälla för en skada fordras som nämnts att denna har uppkommit till följd av en oförutsedd händelse. Med oförutsedd skada ska förstås en skada som, vid dess inträffande, var oförutsedd för

---

¹⁴⁸ Bengtsson (2010) s. 379 f.

¹⁴⁹ Källenius (1960) s. 137.

¹⁵⁰ Bengtsson (2010) s. 192 f.

¹⁵¹ Se begreppets definition under 8.5.1.1.

¹⁵² Se begreppets definition under 8.5.1.1.

¹⁵³ AMA AF s. 159.

¹⁵⁴ Se IF produktblad (If-31772:5 Inhouse SE 12.12) s. 4.

¹⁵⁵ Se Länsförsäkringars villkor (V 965:8) villkoret 2.1.06.

¹⁵⁶ Se Trygg-Hansa produktblad (F04047_1803) s. 6, 9.

arbetsledningen hos den försäkrade entreprenören eller hos den medförsäkrade beställaren. Bedömningen av om skadan var oförutsedd görs inte bara med avseende på skadans inträffande utan även på dess omfattning.¹⁵⁷ Frågan om vad som är att betrakta som en oförutsedd skada har prövats av HD i NJA 2007 s. 17. Enligt HD avses med ”oförutsedd skada” i försäkringssammanhang inte ingen faktiskt ska ha förutsett skadan. Ett sådant villkor ska istället ”[...] uppfattas så att skadan i någon rimlig mening inte varit möjlig att förutse”. Vidare menar HD att inte bar omständigheter som var kända före försäkringens tecknande ska beaktas utan även sådana omständigheter som först under försäkringstiden blivit kända.¹⁵⁸

Om en skada uppkommer till följd av att entreprenaden har tagits i bruk gäller inte allriskförsäkringen om det finns en annan gällande försäkring som gäller för skadan. Enligt Ullman kan det ifrågasättas om detta är förenligt med bestämmelserna om dubbelförsäkring i 6 kap. FAL. Om en entreprenad tagits i bruk innan den godkänts och avlämnats, alltså utan att den entreprenaddelen har slutbesiktats, kan det uppstå en oklar situation. Det är nämligen inte förenligt med allriskförsäkringens ändamål, att den skulle gälla för skador till följd av brukande. Därför har vissa försäkringsbolag i sina villkor angivit att försäkringsskyddet under entreprenadtiden upphör om entreprenaden skadas med anledning av att den tagits i bruk. Konsekvensen av sådana villkor är att det uppstår ett glapp mellan i försäkringsskyddet fram till dess att garantitiden börjar löpa. Detta innebär ett glapp i försäkringsskyddet under tiden fram till garantitidens början som enligt minimiomfattningen inte får förekomma.¹⁵⁹

Från skyddet enligt minimiomfattningen finns ett antal undantag. Ersättning lämnas exempelvis inte för skada som består i förslitning, förbrukning eller korrosion eller dylikt. Dock lämnas ersättning även för sådana skador om skadan uppkommit genom en plötslig och oförutsedd händelse som ligger utanför ramen för de risker som normalt är förbundna med användningen av den egendom som skadas. Skada genom stöld, bedrägeri, förskingring eller liknande förmögenhetsbrott är också undantagna från ersättning. Som undantag från undantaget anges dock att skada genom stöld eller annat tillgreppsbrott trots allt ersätts om tidpunkten för brottet kan preciseras och om det med hänsyn till egendomens värde och stöldbegärlighet samt förhållandena i övrigt vidtas rimliga säkerhetsåtgärder. Ersättning lämnas heller inte för sådana skador som har uppkommit till följd av grov vårdslöshet eller uppsåt hos den försäkrade eller hos dennes företagsledning eller arbetsledning. Detsamma gäller skador som orsakats genom sådant handlande eller underlåtenhet av den försäkrade, som med hänsyn till omständigheterna inneburet en betydande risk för skadans uppkomst. Med den försäkrade likställs i detta sammanhang den försäkrades anställda i ledande ställning inom företaget eller på platsen.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ Se Ullman (2017) s. 50 f.

¹⁵⁸ Se NJA 2007 s. 17.

¹⁵⁹ Se Ullman (2017) s. 39.

¹⁶⁰ AMA AF s. 159 f.

Ett annat viktigt undantag är att ersättning inte lämnas för kostnader avseende åtgärdande av fel i material eller utförd arbetsprestation. Minimiomfattningen undantar också skada på arbeten som orsakats av sådana fel. Härutöver har kostnad för att åtgärda arbeten som är felaktiga på grund av ofullständiga eller felaktiga beräkningar, ritningar, beskrivningar, råd eller anvisningar undantagits. Inte heller skada på arbeten som orsakats av sådan felaktighet ersätts. Dock gäller enligt minimiomfattningen undantaget endast sådana kostnader som skulle ha uppkommit om felaktigheten hade åtgärdats omedelbart innan skadan uppkommit. För kategorin, hjälpmedel, gäller att rent förbrukningsmaterial inte ersätts och så inte heller skador som uppkommit utan påvisbar yttre orsak. För hjälpmedel finns även särskilda undantag vad gäller förbränningsmotorer och bergborrmaskiner.

En förutsättning för att ersättning ska komma i fråga är att den försäkrade ska iaktta särskilda säkerhetsföreskrifter som försäkringsbolaget väljer och som skrivits in i försäkringsavtalet samt även de *särskilda* säkerhetsföreskrifter som försäkringsbolaget kan föreskriva under pågående avtalstid.

Allriskförsäkringen gäller slutligen för ersättning upp till ett visst försäkringsbelopp som utgör ett tak. Försäkringsbeloppet ska enligt minimiomfattningen motsvara återanskaffningsvärdet samt kostnader för material, varor och arbeten som beställaren tillhandahåller. Försäkringsbeloppet för arbeten fastställs av försäkringstagaren. Försäkringsbolaget kan vidare föreskriva särskilda ersättningsbegränsningar i försäkringsavtalet.¹⁶¹ Försäkringen ska gälla med en självrisk för varje inträffad skada. Grundsjälvrisken får högst vara tre prisbasbelopp, dock får förhöjd självrisk tillämpas i vissa fall.¹⁶²

8.5.2 Minimiomfattning av ansvarsförsäkringen

8.5.2.1 Försäkringstid

Ansvarsförsäkringen gäller precis som allriskförsäkringen för skada som inträffar under den tid som försäkringen är i kraft.¹⁶³

8.5.2.2 Försäkrade subjekt

Angående vem som omfattas av ansvarsförsäkringen, står endast i minimiomfattningen, att försäkringen avser entreprenadverksamhet och gäller för den försäkrade.¹⁶⁴

---

¹⁶¹ AMA AF 160 f.

¹⁶² AMA AF s. 162.

¹⁶³ AMA AF s. 162. Se närmare under rubriken 7.5.1.1.

¹⁶⁴ AMA AF s. 162.

8.5.2.3 Försäkrade objekt och händelser

Enligt minimiomfattningen ska ansvarsförsäkringen omfatta viss skadeståndsskyldighet för person- och sakskada samt, beträffande miljöskada, för ren förmögenhetsskada. Observera att ren förmögenhetsskada alltså endast ersätts för miljöskador.

Försäkringen ska gälla för den försäkrades skadeståndsskyldighet enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler, allmänna bestämmelser som utgivits av branschorganisation inom den försäkrades verksamhetsområde om dessa avtalats samt skadeståndsskyldighet som följer av visst arbetsmiljöansvar. Härutöver ska skadeståndsskyldighet för miljöskada som har uppkommit genom att fel tillfälligt har begåtts eller genom att fel plötsligt och oförutsett har uppkommit på exempelvis byggnad eller anläggning.).¹⁶⁵

Ansvarsförsäkringen gäller sålunda för skadeståndsskyldighet enligt AB 04 och enligt allmänna skadeståndsregler. Till skillnad från allriskförsäkringen gäller ansvarsförsäkringen – utan någon komplettering – för befintlig egendom och även i övrigt för annan egendom än bara entreprenaden.¹⁶⁶

Undantaget från försäkringsskyddet är skada på produkt eller egendom som den försäkrade levererat eller åtagit sig att leverera. Även kostnad eller skada som uppkommer exempelvis i samband med undersökning, reklamation, återställande, reparation, utbyte undantas. Dock gäller försäkringen om skadan uppkommer på *tidigare* uppförd, såld eller levererad produkt eller egendom om skadan inträffar till följd av att den försäkrade fullgör avtal som inte är hänförligt till det tidigare leveransavtalet eller utför underhålls- eller servicearbete efter garantitidens utgång. Om den försäkrade har utfäst eller lämnat garanti om skadeståndsskyldighet som inte omfattas av det för branschen gällande standardavtalet så gäller inte försäkringen för detta. Dock omfattas sådana garantier som finns upptagna i nämnda standardavtal. Vidare kan nämnas att ansvarsförsäkringen inte gäller för skada som den försäkrade, dess företagsledning eller arbetsledning orsakat genom grov vårdslöshet eller uppsåt. Liksom allriskförsäkringen undantas även sådant agerande som med hänsyn till omständigheterna inneburit en betydande risk för skadans uppkomst, såvitt inte nämnda ansvarssubjekt kan visa att de varken kände till eller bort känna till risken. Härvid likställs med den försäkrade anställda i ledande ställning inom företaget eller på platsen.¹⁶⁷

Ett viktigt undantag från omfattningen enligt Minimivillkoren är omhändertagen egendom. Egendom som den försäkrade har åtagit sig att förvara, tillverka, uppföra eller nedmontera omfattas nämligen inte av skyddet. För transporter gäller särskilda undantagsregler och skada som omfattas av en trafikförsäkring omfattas inte alls. Undantaget från skyddet är också egendom som den försäkrade hyrt, leasat, lånat eller på annat sätt

---

¹⁶⁵ AMA AF s. 163. Angående arbetsmiljöansvar omfattar försäkringen enligt minimiomfattningen 3 kap. 6 § samt 3 kap. 7c § AML.

¹⁶⁶ Ullman (2017) s. 91 ff.

¹⁶⁷ AMA AF s. 164.

nyttjat. Samma sak gäller skada på mer än ett exemplar av sådan egendom som omhändertas för serietillverkning/bearbetning. Slutligen är skada som har samband med atomkärnprocess undantaget och även exempelvis arbetsskador och skada som den försäkrade kan bli ansvarig för i egenskap av byggherre.¹⁶⁸

Även för ansvarsförsäkringen finns säkerhetsföreskrifter som måste iaktas för att ersättning ska utgå. På samma sätt som för allriskförsäkringen anges dessa i försäkringsavtalet eller åläggs försäkringstagaren under pågående avtalstid.

Försäkringen ska minst gälla med försäkringsbeloppet, 200 prisbasbelopp. I villkoren får dock särskilda ersättningsbegränsningar förekomma. Om en viss skada omfattas av både ansvarsförsäkringen och en försäkring för befintlig egendom så gäller att försäkringsbeloppet för den befintliga egendomsförsäkringen anses ligga inom försäkringsbeloppet för ansvarsförsäkringen. Precis som för allriskförsäkringen får självriskan vara högst tre prisbasbelopp, dock får förhöjd självrisk tillämpas i vissa fall.¹⁶⁹

8.5.3 Övrig försäkring enligt AMA AF

Enligt AFC.542 ska entreprenören ha ett kompletterande försäkringsskydd för särskilt riskfyllda arbeten som eventuellt ingår i entreprenaden. Exempel på vad som ska anses vara särskilt riskfyllda arbeten finns i minimiomfattningen. Vidare bör, enligt AFC.544, vid exempelvis reparations- ombyggnads och tillbyggnadsarbeten övervägas om entreprenören ska komplettera försäkringsskyddet så att detta omfattar byggherrens befintliga egendom samt eventuella hyresgäster och andra nyttjanderättshavares egendom. Det finns även ett antal rubriker som kan användas för att komplettera skyddet med byggfelsförsäkring samt byggherreansvarsförsäkring vid miljöskada.¹⁷⁰

---

¹⁶⁸ AMA AF s. 165 f.

¹⁶⁹ AMA AF s. 166.

¹⁷⁰ AMA AF s. 85, Motiv AF AMA s. 112.

9 Sammanfattande analys och slutsatser

9.1 Inledning

För att kunna förstå hur ansvarsfördelning och entreprenadförsäkring samverkar fordras, utöver en genomgång av respektive, även en betraktelse av dessa, sedda som en helhet. Detta kapitel är således ämnat att betrakta ansvarsfördelningen i AB 04 i ljuset av entreprenadförsäkringen och, omvänt, entreprenadförsäkringen i ljuset av ansvarsfördelningen enligt AB 04. För att kunna tillgodogöra sig resultatet av undersökningen, som i och för sig är tänkt att vara av kartläggande karaktär, fordras vidare några sammanfattande kommentarer och slutsatser. Genom detta kapitel görs således även en ansats att sammanfatta undersökningen på detta vis.

9.2 Allmänt om ansvar och försäkring av entreprenadavtal

Vilken av parterna som bär risken för avtalsobjektet är vanligen kopplat till det s.k. "avlämnandet" och så är fallet även för entreprenadavtal. Något som dock utmärker entreprenadavtalet är att avlämnandet i fråga typiskt sett sker först efter en relativt lång tid, under vilken byggnaden eller anläggningen är föremål för arbete i form av uppbyggnad, ombyggnad eller renovering etc. Konsekvensen av att "bära risken" – eller annorlunda uttryckt - "stå faran", för entreprenaden är att skyldigheten att prestera enligt avtalet kvarstår trots att en viss händelse inträffar, såsom olyckor eller stöld. Sålunda blir entreprenören, om denne bär risken, skyldig att utföra entreprenaden trots inträffandet av en sådan händelse. Omvänt gäller att beställaren, om denne bär risken, har att betala entreprenadsumman trots inträffandet av en händelse som kanske helt eller delvis tillintetgjort prestationen för vilken betalning skulle erläggas.

Fareansvaret kan, som Ullman också gör, klassificeras som ett ansvar att fullgöra avtalet (fullgörelseansvar), något som ska hållas isär från skadeståndsansvar. Fullgörelseansvaret övergår till ett felansvar i samma stund som entreprenadtiden övergår i garantitid. Ett åsidosättande av felansvaret bildar grund för ett skadeståndsansvar, således finns det en koppling mellan nu nämnda ansvarsklasser. I paritet med vad som i allmänhet gäller i kontraktsförhållanden är från fareansvaret, också vid entreprenadavtal, undantaget sådana händelser som *beror på* medkontrahenten eller någon för vilken denne ansvarar.

Något som rimmar bra med vad som ter sig som typiskt i kommersiella avtalsrelationer är att entreprenören, som har det stränga ansvaret för entreprenaden under entreprenadtiden, är den som anses ha störst anledning

att teckna försäkring. BKK har dragit denna linje så långt som att ålägga entreprenören en försäkringsplikt som har utformats i AB 04, AMA AF samt bilaga 1 till AMA AF ("Minimiofattningen"). Den andra sidan av myntet är, vilket också är typiskt, att ansvaret anses korrekt placerat då det åvilar den part som har lättast att teckna försäkring. Något som min sammanfattande analys också visar på härnedan är att farans placering i princip endast blir relevant då en händelse som inträffar under entreprenadtiden faller utanför försäkringsskyddet (allriskförsäkringen). Detta eftersom försäkringen under entreprenadtiden inte är kopplad till, eller beroende av, parternas inbördes ansvar. Även detta stämmer överens med vad som anses typiskt för ansvarets konstruktion i avtalsrelationer.

Parterna ansvarar enligt 5:12 AB 04, inte bara för sitt eget agerande eller uteblivandet därav, utan också för sina kontraktsmedhjälpare. En begränsning av ansvaret för kontraktsmedhjälpare ligger dock, enligt BKK, i att kontraktsmedhjälparnas handlande eller underlåtenhet ska stå i direkt samband med entreprenaden. För anställda gäller ansvaret om handlandet/underlåtenheten stått i direkt samband med tjänsten. Även i förhållande till försäkringsbolaget ansvarar parterna för kontraktsmedhjälpare. Detta såtillvida som den som har att tillse att säkerhetsföreskrifter följs samt den som intar en ledande ställning i partens bolag, enligt 8 kap. FAL, *identifieras* med försäkringstagaren.

9.3 Ansvar under entreprenadtiden

9.3.1 Entreprenörens ansvar som huvudregel

Entreprenörens objektsansvar enligt 5:1 AB 04 innebär att entreprenören bär risken för entreprenaden under entreprenadtiden. Objektsansvaret gäller såldes från att avtalet ingås (prestationen påbörjas), till dess att entreprenaden avlämnas genom slutbesiktning. Som ovan nämnts kan objektsansvaret ses som en skyldighet för entreprenören att prestera enligt avtalet trots att entreprenaden råkar skadas.

Fareansvaret kan – som ovan nämnts – för entreprenadavtals vidkommande, delas in i ett fullgörelseansvar och ett felansvar. Felansvaret kan (vid sidan av exempelvis culpa) aktualisera ett skadeståndsansvar. Detta får nog emellertid knappast ses som något särskiljande för just ett entreprenadavtal utan gäller snarare, enligt min mening, som regel för samtliga kontrakt där någon ska utföra en prestation mot betalning. Samtidigt finns det en poäng med att föra i ljuset att ansvaret även vid entreprenadavtal kan spaltas upp på detta sätt. Även om viten förekommer i avtal under dess löptid så kan skadestånd inte utgå för att den prestation som ska utföras enligt avtalet har skadats så länge den som ska utföra prestationen fortfarande har tid på sig att fullgöra sin prestation. Det förtjänar därför att uppmärksammas att det föreligger en skillnad mellan fortsatt förpliktelse att utföra prestationen (trots skadan) och att en skadeståndsskyldighet uppstår. Det är således av vikt att hålla isär fullgörelseansvar från skadeståndsansvar.

När man börja tala om ett ansvar som inte förutsätter vårdslöshet eller liknande kan annars åhöraren felaktigt komma i tankar om att det är fråga om ett skadeståndsansvar. För man då uppmärksamheten till att det är fråga om en prestation som *ännu inte är utförd* blir det mer trivialt att någon vårdslöshet inte fordras för att skyldigheten att utföra den ska kvarstå. I linje härmed bör enligt mitt förmenande det ”stränga” objektsansvaret, som vilar på entreprenören, ses i ljuset av att beställaren är den som betalar för att entreprenaden *ska utföras* av entreprenören och att det sålunda *inte* är fråga om ett skadeståndsvar, utan om ett ansvar att fullgöra ett avtalat åtagande. Jag ser det som att entreprenören, genom beställarens betalning av entreprenadsumman, kan ta ut en premie för det ”stränga” ansvar som åvilar denne under entreprenadtiden. Om objektsansvaret betraktas med detta i åtanke blir ansvaret, i mina ögon, varken orättvist eller strängt, låt vara att risken och således ”premien” är svår att beräkna för entreprenören. Detta problem läks dock i princip av den försäkringsplikt som entreprenören har att iakttä.

Som Liman framhåller är en bakomliggande tanke med entreprenörens objektansvar att samla byggkostnaderna hos entreprenören. Det är således fråga om en kanalisering av kostnader men också av risken. Genom att, under entreprenadtiden, placera det mesta av risken hos entreprenören ges denne incitament att bekosta skadeförebyggande åtgärder och försäkringar m.m. När entreprenören då har sammanställt sina kostnader blir en ”optimering” av byggkostnaderna att denne får ta dessa i beaktning vid beräkning av ersättning för entreprenaden. Detta blir enklare än att risker och kostnader spretar och belastar båda parter kors och tvärs redan under entreprenadtiden, något som får antas bädda för svåröverskådligt underlag för slutlig uppgörelse mellan parterna samt för en del dubbelt arbete.

Som Hedberg och Rådberg poängterar så är det entreprenören som förfogar över arbetsområdet och således har närmare till entreprenaden än beställaren. Ullman menar vidare att objektsansvaret i vart fall teoretiskt ligger inom entreprenörens kontrollsfär, något som i och för sig Rådberg motsätter sig (som anser att ansvaret snarare är strikt med vissa undantag). Att kanalisera de flesta riskerna till entreprenören under entreprenadtiden ter sig enligt mig, med beaktande av ovan nämnda resonemang, som både rimligt och rationellt. Liman och Bengtsson menar vidare att entreprenörens möjligheter att teckna försäkringar medför att objektsansvaret i själva verket inte kan anses vara så strängt som det i första ljuset kan förefalla som.

Precis som i allmänhet är fallet gällande faran så övergår denna i samband med ”avlämnandet”. Något som särskiljer entreprenadavtal från många andra avtal är dock att avlämnandet är förknippat med en obligatorisk besiktning där entreprenadens skick undersöks av en besiktningsman. Det ligger således en trygghetsaspekt inbakad i själva avlämnandet då något avlämnande inte blir aktuellt om besiktningsmannen finner att entreprenaden är behäftad med ett fel som inte är av mindre betydelse.

9.3.2 Beställarens ansvar som undantag

Beställaren bär enligt 5:1:2 AB 04 risken för skador på entreprenaden som beror på denne. Enligt HD:s uttalande i HD T 2394/11 ska med ”bero på” förstås ett faktiskt orsakssamband. Något klandervärd handlande krävs inte. Det räcker, som Johnny Herre uttalade i sitt tillägg för egen del i anslutning till domen, att beställaren har orsakat skadan eller att den i något annat avseende beror på beställaren. Hedberg menar att en förutsättning är att beställaren ska ha brustit i sitt kontrollansvar eller att denne annars har medverkat till skadans uppkomst på något sätt. Eftersom det enligt HD är tillräckligt att skadan har ett faktiskt orsakssamband med beställarens agerande kan man anse att Hedbergs koppling till kontrollansvaret är att föra beställarens ansvar lite för långt. Då kan man samtidigt ha i åtanke det som Deli påpekar, att det krävs adekvat kausalitet mellan beställarens agerande och skadan. Enligt min mening blir det ofta svårt att påvisa en adekvat kausalitet mellan händelser som ligger bortom beställarens kontroll och en skada som likväl ska anses bero på densamma. Det kan dock inte utan vidare avfärdas som omöjligt, varför Hedbergs koppling till kontrollansvaret får betraktas och tillämpas med viss försiktighet och kanske snarare som en del av adekvansbedömningen än som en beståndsdel av ansvarsfördelningens konstruktion som sådan.

Beställaren ansvarar för sådana skador som härrör från brukande av denne. Har beställaren tagit en del av entreprenaden i bruk under entreprenadtiden och en skada uppstår till följd av detta har således beställaren att själv bära konsekvenserna därav enligt 5:2 AB 04. Likt vad som gäller för sådana skador som ”beror på” beställaren räcker det, för att beställaren ska ansvara enligt 5:2 AB 04, med att det föreligger ett samband mellan brukande och skadan. Entreprenören har dock, den många gånger tunga bördan, att bevisa att det föreligger adekvat kausalitet mellan beställarens brukande av entreprenaden och skadan. Även om beställarens ansvar för skada på entreprenaden som beror på denne närmast kan anses som strikt kan det sålunda antas att många mer oklara fall stannar på entreprenören då denne inte lyckas bevisa att adekvans föreligger.

Enligt 5:1:3 ansvarar beställaren för skador på entreprenaden som beror på force majeure-händelser. Enligt BKK avses inom ramen för AB 04 omfattande och sällan inträffande händelser som inte kunde förutses. Enligt Ramberg och Herre ska det faktum att en händelse enbart drabbat endera av parterna inte innebära att händelsen ska betraktas som mindre omfattande. De menar vidare att force majeure betecknar sådana händelser som är utifrån kommande och som inte är kontrollerbara inom den verksamhet som bedrivs. Vid entreprenader där flera entreprenörer är inbladade bedriver ju många av entreprenörerna olika former av verksamhet. En takläggare kan kanske förutse och motverka vissa utifrån kommande händelser som inte en VVS-entreprenör kunnat förutses. Likväl kan en för VVS-entreprenören okontrollerbar och oförutsebar händelse inträffa och skada dennes

entreprenad samtidigt som händelsen var förutsebar för takläggaren, vars entreprenad också skadades. Det kan i sådana lägen tänkas uppstå en gråzon mellan sådan förutsebarhet och brist på åtgärder som krävs för skadeståndsskyldighet från takläggarens sida och sådan förutsebarhet som i och för sig inte är tillräcklig för skadeståndsskyldighet men väl för att regeln om force majeure inte ska bli tillämplig. Ansvar för en skada till följd av en händelse inom denna gråzon torde i förhållande till takläggaren stanna på entreprenören men i förhållande till VVS-entreprenören istället åläggas beställaren, då fråga varit om en händelse som inte varit kontrollerbar inom ramen för VVS-verksamheten.

9.3.3 Allriskförsäkring under entreprenadtiden

Entreprenören har enligt 5:22 AB 04 läst tillsammans med AFC.54 i AMA AF en skyldighet (plikt) att teckna en allrisk- och en ansvarsförsäkring avseende entreprenaden. Syftet med att avtalsvägen ålägga en part att teckna försäkring är att åstadkomma en risktäckning för parterna och att mildra effekten av de risker som de exponeras för. Försäkringsplikten kan vidare användas som ett verktyg med vilket parterna kan fördela risker mellan sig som annars inte skulle ha placerats på samma sätt. Detta har parterna, entreprenör och beställare, åstadkommit genom konstruktionen av försäkringsplikten enligt 5:22 AB 04 och därtill hörande AMA AF i enlighet med vad som framgår av min analys nedan. Själva omfattningen av entreprenörens försäkringsplikt framgår inte av AB 04 utan istället finns en av BKK utarbetad minimiomfattning som en bilaga till AMA AF.

Under entreprenadtiden är det försäkrade intresset för allriskförsäkringen enligt Ullman ett objekt (i princip entreprenaden). Enligt minimiomfattningen ska allriskförsäkringen omfatta arbeten och hjälpmedel. Ersättning ska genom allriskförsäkringen lämnas för skador som orsakats genom oförutsedd fysisk skada på, eller förlust av, försäkrad egendom. Vad som i sammanhanget ska förstås med ”oförutsedd” skada är, enligt HD:s uttalande i NJA 2007 s. 17, att skadan i någon rimlig mening inte varit möjlig att förutse. Vid bedömningen härvid ska enligt HD beaktas såväl sådana omständigheter som före försäkringens tecknande var kända som sådana som blev kända först under försäkringstiden.

Allriskförsäkringen gäller även om en del av entreprenaden tagits i bruk av beställaren. Dock endast om inte en annan gällande försäkring täcker en uppkommen skada på entreprenaden till följd av brukandet. Har ingen slutbesiktning skett av den del som tas i bruk kan dock försäkringsskyddet bortfalla då många försäkringsbolag undantar en sådan situation från skyddet genom sina försäkringsvillkor. Det är tveksamt om detta är förenligt med minimiomfattningen. Problemet verkar vara att denna inte tillåter ett glapp i försäkringsskyddet under entreprenadtiden, samtidigt som det inte är förenligt med allriskförsäkringens ändamål att skydda beställaren vid brukande av byggnaden eller anläggningen.

Argument kring försäkringsansvaret kan föras åt olika håll, men jag är hursomhelst av den uppfattningen, att det vore positivt om parterna reglerar frågan sinsemellan så att klarhet råder vid ett ibruktagande under entreprenadtiden. På så sätt kan parterna undvika oförutsedda glapp i försäkringsskyddet. Att försäkringen (försäkringsplikten) skulle gälla även för en ibruktagen del skulle underlätta för entreprenören som direkt kan hänvisa till försäkringen vid uppkommen skada och därvid slipper svårigheterna med att påvisa att skadan uppkommit som en följd av beställarens brukande. Genom en sådan reglering mellan parterna skulle entreprenören komma undan från en annars relativt prekär situation som följer av att ansvarsfrågan vid en inträffad skada kan vara svårutredd. En förutsättning för att detta ska vara möjligt är givetvis att försäkringsbolagen, inom ramen för produktfrihetsprincipen, är villiga att utforma en produkt som svarar mot överenskommelsen i fråga.

Försäkringsvillkoren är ägnade att invagga entreprenören i en trygghet kring ansvaret vid inträffande av skador under entreprenadtiden. Samtidigt finns ett antal undantag från försäkringsskyddet som bäddar för, av entreprenören ej önskvärda, överraskningar. Som exempel har undersökningen visat att allriskförsäkringen i och för sig gäller för skador genom stöld, men att skyddet upphör om stölden i fråga inte kan ringas in i tid eller om något har ett högt värde och (enligt försäkringsbolaget) rimliga säkerhetsåtgärder inte vidtagits för att motverka stöld. Vidare finns mer generella undantag från skyddet som aktualiseras om entreprenören bryter mot någon av sina biförpliktelser såsom att inte medverka till riskökning, att iaktta säkerhetsföreskrifter eller att iaktta räddningsplikt. I vissa fall kan skyddet helt bortfalla enligt villkoren då skadehändelsen inte omfattas av försäkringen och annars kan ersättningen sättas ned i enlighet med pro rata-regeln. Utöver detta gäller försäkringen upp till ett visst belopp, vilket kan leda till obehagliga överraskningar då omfattningen av framtida eventuella skador torde vara svårt att sia om. I kontrast till sådana, ibland oväntade, undantag kan ställas de mer påräkneliga undantagen som undantar förslitning, korrosion m.m. från omfattningen.

Något som enligt mig är särskilt intressant, är att entreprenörens arbetsresultat är försäkrat såtillvida som ersättning lämnas för skador som uppstår till följd av en felaktigt utförd prestation. Allriskförsäkringen erbjuder på så sätt ett skydd för entreprenören om denne, på grund av slarv vid utförandet av sin verksamhet, åsamkar sin kund, beställaren, en skada. Detta är enligt min mening iögonfallande då kalkylerade risker inom entreprenörens verksamhet ersätts. Låt vara att sådana kostnader som krävts för att åtgärda felet direkt före skadans uppkomst undantas.

Eftersom försäkringen under entreprenadtiden gäller helt oberoende av parternas inbördes ansvar enligt AB 04 blir resultatet av försäkringen en förskjutning av ansvaret. Entreprenören slipper bevisa att en skada "beror på" beställaren eller att den har uppkommit till följd av brukande. Det är tillräckligt om skadan exempelvis har uppstått genom en oförutsett fysisk skada för att försäkringen ska kunna tas i anspråk. Att beställaren är (enligt

minimivillkoren ska vara) medförsäkrad innebär vidare att någon utredning om regress inte blir aktuellt från försäkringsbolagets sida. Även vid en situation där dubbelförsäkring föreligger blir den slutliga ansvarsfördelningen tämligen oproblematisk eftersom, enligt 1 p. 1 st. DÖ, avtalad försäkringsplikt har företrädare framför DÖ och ses som en överenskommelse i sig om att det med avtalad plikt hänvisade försäkringsbolaget ska ersätta skadan.

9.3.4 Ansvarsförsäkring under entreprenadtiden

Enligt minimiomfattningen ska ansvarsförsäkringen gälla för entreprenörens skadeståndsansvar enligt AB 04 och enligt allmänna skadeståndsregler. Ansvarsförsäkringen gäller även för skada som entreprenören råkar åsamka beställarens befintliga egendom, såsom skador på ett hus som är under ombyggnad eller renovering. Undantaget är dock skada på själva entreprenaden eller annat som entreprenören har åtagit sig att leverera. Vidare undantas skador som uppstår i samband med åtgärdande av fel i entreprenaden m.m. Försäkringstagarens biförpliktelser i förhållandet med försäkringsbolaget gäller även för ansvarsförsäkringen och försäkringen gäller inte för skadeståndsansvar som har sin upprinnelse ur ett grovt vårdslöst eller uppsåtligt agerande från entreprenörens sida. Omhändertagen egendom och sådan egendom som entreprenören åtagit sig att leverera är också undantaget liksom skada till följd av trafik m.m. Även ansvarsförsäkringen gäller med ett begränsat försäkringsbelopp.

Ansvarsförsäkringens förhållande till parternas ansvarsfördelning under entreprenadtiden består främst i att försäkringen garanterar att entreprenören kan betala vid den eventualiteten att denne skulle vara skadeståndsskyldig gentemot beställaren. Någon förändring i bevishänseende, likt den som allriskförsäkringen erbjuder, aktualiseras inte genom ansvarsförsäkringen. Beställaren har att styrka grunderna för entreprenörens skadeståndsansvar. Dock kan entreprenören ta hjälp av försäkringsbolagets resurser (skadebesiktare m.m.) vid bestridande av ansvar, vilket torde ha en sådan praktisk betydelse att entreprenörens ansvar för skador i praktiken kan påverkas. Jag tänker mig att beställaren nog många gånger har sin befintliga egendom försäkrad, det kan vara fråga om en försäkrad fastighet som renoveras och som beställaren påstår ha tillfogats skada genom entreprenörens vållande. Beställaren torde i sådana fall anmäla skadan till sin fastighetsförsäkring som i sin tur anställer ett regressanspråk mot entreprenörens ansvarsförsäkring, varvid ansvarsfrågan i princip avgörs försäkringsbolagen emellan.

9.4 Ansvar under garantitiden

Under garantitiden har entreprenören inte längre något objektsansvar för entreprenaden utan risken har, i samband med avlämnandet (godkänd slutbesiktning), övergått på beställaren. Entreprenören ansvarar dock enligt

5:5 AB 04 AB 04 för fel som framträder under garantitiden och enligt 5:8 AB 04 för skador som följer av fel (följdskadorna). Därutöver ansvarar entreprenören även för skador som denne vållar på sådant sätt att ansvar enligt SKL aktualiseras. Härvid kan man, i enlighet med Deli, säga att huvudregeln är att entreprenören inte ansvarar för skador under garantitiden men att 5:8 AB 04 samt SKL utgör två viktiga undantag från denna regel. Det är dock viktigt att, som Hedberg påpekar, komma ihåg att entreprenören under garantitiden har ett presumtionsansvar; det ankommer på entreprenören att visa att denne *inte* ansvarar för en skada som framträtt under garantitiden. I praktiken handlar det om att bevisa att entreprenören inte ansvarar för felet eller att det inte föreligger adekvat kausalitet mellan felet och skadan. Enligt BKK är det svårt för entreprenören att leda sin oskuld i bevis eftersom en särskild besiktning enligt 7:4 AB 04 är exklusivt bevismedel under garantitiden och att denna utförs av en besiktningsman och inte av entreprenören.

Entreprenörens ansvar för följskadorna är begränsat såtillvida som det endast gäller för följskadorna på entreprenaden enligt 5:8. Ansvar för skada på annat än entreprenaden, såsom beställarens befintliga egendom, kan dock utkrävas enligt 5:11 AB 04. Sistnämnda bestämmelse innehåller dock en beloppsbegränsning, varför ansvaret för följskada på annat än entreprenaden är begränsat. Låt vara att beloppsbegränsningen kan kringgå om entreprenören åsidosatt en säkerhetsföreskrift med beställaren som skyddsobjekt eller om entreprenören har vållat skadan genom grov oaktsamhet i enlighet med NJA 1992s. 130 och NJA 1996 s. 118. Enligt 5:10 AB 04 ska entreprenören ersätta skada på hjälpmedel, material eller vara som beställaren tillhandahållit och som kommit till skada till följd av ett fel. Dessa skador ersätts utan beloppsbegränsning, vilket nog får anses vara av mindre betydelse, då digniteten av sådana skador förefaller som typiskt sett blygsamma.

Ansvar för följskadorna ska enligt BKK inte anses vara strikt eftersom det i praktiken är omöjligt att med acceptabla kostnader och att inom rimliga aktsamhetsgränser åstadkomma en helt felfri slutprodukt. Entreprenören ska således inte behöva ansvara för stora skador som härrör från små fel, såsom fönsterpackningar. Enligt min mening följer nog detta redan av en adekvansbedömning. Det förefaller dock som att det är på sin plats att föra BKK:s mening i ljuset då författare som Deli och Hedberg talar om ett ansvar för följskadorna som i praktiken är strikt. Jag skulle vilja påstå att ansvaret för följskadorna, som Liman m.fl. framhåller, dels förutsätter att det *föreligger* ett fel och dels att entreprenören *ansvarar* för felet och, om dessa förutsättningar är uppfyllda, att det föreligger adekvat kausalitet mellan felet och följskadan. Möjligen kan man, inom ramen för BKK:s uttalande om rimliga kostnader och aktsamhetsgränser, argumentera för ytterligare en förutsättning för att entreprenören ska kunna hållas ansvarig. Jag tänker mig att en sådan förutsättning, skulle kunna vara, att det inte är uppenbart oskäligt att entreprenören ska ansvara för följskadan. Rättsläget får dock, i avvaktan på klarläggande avgörande, anses vara i någon mån oklart i sistnämnda avseende.

9.4.1 Allriskförsäkring under garantitiden

Allriskförsäkringen ska enligt minimiomfattningen i princip gälla under samma tid som entreprenörens ansvarar för entreprenaden enligt AB 04. Dock är Minimiomfattning utdaterat såtillvida som försäkringstiden ska vara två år efter entreprenadtidens utgång. Då garantitiden enligt AB 04 numera är fem år kan ett oförutsett glapp uppstå. Risken för detta blir dock mindre påtaglig med tanke på att de flesta försäkringsbolag har anpassat sina villkor efter garantitiden i AB 04 trots att något krav därom ännu inte finns i minimiomfattningen.

Försäkringens karaktär under garantitiden skiljer sig från hur den är konstruerad under entreprenadtiden. Detta på så vis, att det försäkrade intresset övergår, från att under entreprenadtiden avse ett objekt (entreprenaden), till att avse ett subjekt (entreprenören). Nu räcker det inte längre med att entreprenaden skadats genom en oförutsedd fysisk skada utan entreprenören måste – för att försäkringen ska täcka skadan - kunna lastas för skadans inträffande såsom ansvarig för densamma enligt AB 04. Enligt Ullman tangerar således allriskförsäkringen, att under garantitiden vara en form av ansvarsförsäkring. En skillnad ligger mot ansvarsförsäkring ligger dock däri, att allriskförsäkringen avser entreprenörens fullgörelseansvar enligt AB 04 och inte ett skadeståndsansvar.

Den relativt påtagliga inverkan som allriskförsäkringen i direkt eller mer indirekt mening har på ansvarsfördelningen under entreprenadtiden avtar under garantitiden. Beställaren kan under garantitiden inte utan vidare ta försäkringen i anspråk redan vid inträffandet av oväntade skador, utan har nu den tunga bördan att, för försäkringsbolaget, bevisa entreprenörens ansvar för skadan enligt AB 04. Parternas inbördes ansvar blir alltså avgörande under garantitiden och försäkringen trycker inte längre undan ansvarsfördelningen enligt entreprenadavtalet, tvärtom förutsätter den att ansvarsfrågan utreds.

9.4.2 Ansvarsförsäkring under garantitiden

Entreprenörens ansvarsförsäkring gäller i princip på samma sätt under garantitiden som under entreprenadtiden. Eftersom Minimivillkoren föreskriver samma försäkringstid för ansvarsförsäkringen som för allriskförsäkringen bör man dock, även för ansvarsförsäkringens vidkommande, uppmärksamma att minimikravet är att försäkringen ska gälla i två år efter entreprenadens godkännande. Som nämnts kan således ett glapp uppstå om parterna inte uppmärksammar detta och försäkringsbolaget inte i sina villkor föreskriver en försäkringstid som motsvarar garantitiden (fem år) i enlighet med AB 04. Förutsatt att försäkringen har avtalats att gälla under hela garantitiden så kan försäkringen tas i anspråk under samma förutsättningar som under entreprenadtiden. Det får dock antas vara mer sällan som en entreprenör genom oaktsamhet åsamkar beställaren skada under garantitiden.

En uppenbar relation mellan ansvarsreglerna i AB 04 och ansvarsförsäkringen under garantitiden är den, att ansvarsförsäkringen gäller för den garanti som entreprenören enligt AB 04 lämnar till beställaren. Detta innebär att ansvarsförsäkringen i praktiken fungerar som en slags ”garanti för garantin”. Beställaren behöver således inte oroa sig för att entreprenörens affärer går dåligt och att detta kan leda till att garantin i princip inte kan göras gällande då entreprenören kanske har hamnat i insolvens eller liknande. Försäkringens roll med avseende på garantin är således betydande eftersom det faktiskt är denna som så att säga bär upp garantin enligt AB 04 rent ekonomiskt.

9.5 Ansvar efter garantitiden

Entreprenören ansvarar enligt 5:6 AB 04 för fel som är väsentliga och som har orsakats av vårdslöshet från dennes sida. Väsentligheten kan bestå i att entreprenaden saknar tilltänkt funktion med mindre felet avlägsnas eller att åtgärdande av felet blir påtagligt kostsamt. Entreprenörens agerande är i princip att anse som vårdslöst om det inte har varit fackmässigt eller om det har stått i strid med av beställaren givna instruktioner. Efter garantitidens slut är det beställarens som har bevisbördan för att entreprenören ansvarar för ett konstaterat fel, detta innebär att beställaren har att påvisa sådana omständigheter som ovan nämnts för att entreprenören ska kunna hållas ansvarig för ett fel.

Om entreprenören ansvarar för fel efter garantitidens slut, enligt ovan, ansvarar denne också eventuella följdskador till följd av felet, enligt 5:11 AB 04. Detta ansvar har entreprenören under 10 år efter entreprenadtidens slut enligt 4:7:1 AB 04.

9.5.1 Allriskförsäkring efter garantitiden

Det har visat sig att entreprenören inte har någon plikt att hålla med försäkringar efter garantitidens slut. Minimiomfattningen innehåller nämligen inte något sådant krav. Likväl omfattar vissa försäkringar på marknaden ändå ett skydd mot skador som inträffar efter garantitidens slut. För att dessa försäkringar ska gälla för en inträffad skada fordras att skadan ska ha upptäckts under försäkringstiden samt att entreprenören ansvarar för skadan enligt avtalet. Detta innebär i praktiken, att *om* försäkringen gäller efter garantitidens slut, så kan den tas i anspråk för en inträffad skada *om* entreprenören, enligt de förutsättningar som redogjorts för under kapitel 8.4, ansvarar för skadan.

Entreprenörens ansvar kan således sägas påverkas i vart fall i viss mån av att entreprenören har en försäkringsplikt, som i och för sig har löpt ut efter garantitidens slut. Detta eftersom entreprenören i högre utsträckning får antas ha en försäkring som löper vidare om en plikt funnits att ha en försäkring under entreprenad- och garantitiden än om någon sådan plikt inte funnits. Chansen att det finns en försäkring som kan ersätta skadan ökar således även om plikten inte omfattar tiden efter garantitiden. Konsekvensen

av om försäkringen, enligt villkoren, trots allt skulle gälla efter entreprenadtiden kan inte antas vara utan betydelse för varken entreprenör eller beställare. Entreprenören slipper i vart fall till någon del att ta den för länge sedan utförda entreprenaden i beaktning med avseende på verksamhetens risker och beställaren får i sin tur en ökad trygghet för att det finns ekonomisk täckning för entreprenörens ansvar. Ansvaret som sådant utökas således inte, men det kan i större utsträckning tas för givet såsom i praktiken gällande även vid ekonomiska svårigheter hos entreprenören m.m.

9.5.2 Ansvarsförsäkring efter garantitiden

Precis som är fallet gällande allriskförsäkring så finns ingen plikt för entreprenören, att efter garantitidens slut hålla med ansvarsförsäkring. Trots detta har nog entreprenören ofta en ansvarsförsäkring för sitt företag som kan tas i bruk om skada uppstår genom en händelse som utlöser skadeståndsansvar. Betydelsen av en ansvarsförsäkring efter garantitidens slut får nog, för beställarens vidkommande, anses vara måttlig. Entreprenören torde nämligen sällan röra sig i eller i anslutning till en entreprenad som sedan länge är avslutad och där dessutom garantitiden löpt ut. Entreprenören har, så att säga, inte längre någon naturlig koppling till entreprenad i egenskap av arbetsområde. Av denna anledning blir det mer intressant att se om det finns någon *annan* försäkring som kan tas i anspråk för skadan än den ansvarsförsäkring som entreprenören är förpliktad att hålla med i samband med utförandet av entreprenaden.

Det är svårt att hävda att ansvarsförsäkringen har någon direkt inverkan på entreprenörens ansvar efter garantitiden. Den gäller inte längre som en garanti för något åtagande hos entreprenören som den gjorde under garantitiden. Emellertid kan man hävda att beställaren i större utsträckning än vad som annars varit fallet, när det finns en gällande ansvarsförsäkring hos entreprenören även efter garantitiden, kan förlita sig på att det finns en ekonomisk täckning om entreprenören råkar skada dennes egendom. Ansvarsförsäkring hos entreprenören efter garantitiden får dock sammanfattningsvis antas vara av relativt blygsam betydelse för parternas mellanhavanden och riskfördelning i samband med den tidigare utförda entreprenaden.

Käll- och litteraturförteckning

Doktrin

AMA AF 12: administrativa föreskrifter med råd och anvisningar för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader. (2012). Stockholm: Svensk byggtjänst

Allmänna bestämmelser och andra standardkontrakt för byggsektorn. 2. utg. (2014). Stockholm: Svensk Byggtjänst

Arvidsson, Niklas (2010). Aktieägaravtal: särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar. Diss. Lund : Lunds universitet, 2010

Bengtsson, Bertil (1976). Särskilda avtalstyper 1: gåva, hyra av lös sak, lån, förvaring, entreprenadavtal, avtal om arbete på lös sak, sysslomansavtal och andra uppdrag. 2. uppl. Stockholm: Norstedt

Bengtsson, Bertil (2010). Försäkringsavtalsrätt. 2., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Bengtsson, Bertil, Ullman, Harald & Unger, Sven (2017). Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden. Johanneshov: MTM

Bengtsson, Bertil (2015). Försäkringsrätt: några huvudlinjer. 9., [uppdaterade] uppl. Stockholm: Norstedts Juridik

Deli, Robert (2012). Kommersiell byggjuridik i praktiken. Stockholm: Svensk Byggtjänst

Hedberg, Stig (2000). Kommentarer till AB 92. 3. utg., med kommentarer även till ABT 94 Stockholm: Svensk byggtjänst

Hedberg, Stig (2011). Ansvar inom entreprenadjuridiken. Stockholm: Svensk byggtjänst

Hellner, Jan (1965). Försäkringsrätt. 2., omarb. uppl. Stockholm: Försäkringsjuridiska föreningen

Hellner, Jan, Hager, Richard & Persson, Annina H. (2016). Speciell avtalsrätt II: kontraktetsrätt. H. 2, Allmänna ämnen. 6. omarb. uppl. Stockholm: Wolters Kluwer

Hellner, Jan & Radetzki, Marcus (2014). Skadeståndsrätt. 9., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts Juridik

Höök, Rolf (1996). Entreprenadjuridik: [förvaltning, garantitid, byggperiod, upphandling, projektering] : kompendium. 2., [rev.] uppl. Stockholm: Juristförl.

Johansson, Sture (2007). Entreprenadrätt och praktik. 2., rev. utg. Stockholm: Svensk byggtjänst

Karlgren, Hjalmar (1966). Kommentarer till AB 65 Svenska teknologföreningens formulär 20, kap. 5 "Ansvar".. Stockholm: Rörledningsfirmornas riksorganisation
Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.) (2013). Juridisk metodlära. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Källenius, Sten (1960). Entreprenadjuridik: kommentar till svenska teknologföreningens allmänna bestämmelser för entreprenader inom husbyggnads- samt väg- och vattenbyggnadsfacken. Stockholm: Byggnadsindustrins förl. (distr.)
Lehrberg, Bert (2010). Praktisk juridisk metod. 6 uppl. Uppsala: Iusté

Lehrberg, Bert (2008). Köprätt enligt 1990 års köplag. 1. uppl. Uppsala: Institutet för bank- och affärsjuridik (IBA)

Lehrberg, Bert (2010). Praktisk juridisk metod. 6., [uppdaterade och omarb.] uppl. Uppsala: Institutet för bank- och affärsjuridik (IBA)

Liman, Lars-Otto (1980). Entreprenadrätt: en introduktion. Stockholm: Sv. byggtjänst

Liman, Lars-Otto, Sahlin, Claes, Peterson, Martin & Kåvius, Niklas (2016). Entreprenad- och konsulträtt. Nionde, reviderade utgåvan Stockholm: Svensk byggtjänst

Motiv AB 72: allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader AB 72 samt kontraktsformulär och anbudsformulär Svenska teknologföreningens formulär 18/72, 19/72, 20/72 och 21/72. 2. utg., utan bilagor (1985). Stockholm: Sv. Byggtjänst

Motiv AMA AF 12: förklaringar och motiv till AMA AF 12. (2014). Stockholm: Svensk byggtjänst

Ramberg, Jan & Herre, Johnny (2013). Köplagen [Elektronisk resurs] : en kommentarer. 2. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik

Rådberg, Åke (2011). Entreprenören och entreprenaden: några centrala frågor i AB 04. Stockholm: Svensk byggtjänst

Samuelsson, Per (2011), Entreprenadavtal: särskilt om ändrade förhållanden, Karnov Group, Stockholm

Szekér, Kamill (2013). Juridik för byggingenjörer: entreprenad och konsultavtal. 1. uppl. Lund: Studentlitteratu

Ullman, Harald (2006). Försäkring och ansvarsfördelning: om förhållandet mellan försäkring och kommersiella leverans- och entreprenadavtal : version II. Uppsala: Iustus

Ullman, Harald (2012). Entreprenörens ansvar och försäkringsplikt enligt byggsektorns avtal AB 04 i fråga om skada som inträffar under entreprenadtiden. Vänbok till Ingrid Arnesdotter : uppsatser i affärsrättsliga frågor och om utbildning i affärsrätt. S. 196-227

Ullman, Harald (2017). Entreprenadförsäkring i anslutning till byggsektorns standardavtal AB och ABT. Stockholm: Svensk Byggtjänst

Ullman, Harald, Försäkringsplikten vid entreprenadavtal enligt AB 04, Infotorg - Mitt i juridiken, 2007-04-23, <https://www5-infotorg.se>. (senast besökt 2018-04-12)

Wikander, Hugo (1916). Om det materiella arbetsbetinget och dess viktigaste rättsföljder: med särskild hänsyn till svensk rättspraxis. Uppsala:

Artiklar

JT 91/92 s. 671

JT 1994/05 s. 771

SvJT 2015 s. 20 Tolkning av entreprenadavtal – det köprättsliga kontrollansvaret möter hindersbestämmelserna i AB 04.

Studentuppsatser

Spaak, Robin (2017). NJA 1992 s. 130 – Om grov vårdslöshet i entreprenadförhållanden (rättsfallsanalys skriven i specialiseringskursen i entreprenadrätt på juristutbildningen i Lund).

Produktblad/försäkringsvillkor

IF produktblad (If-31772:5 Inhouse SE 12.12)

Länsförsäkringars villkor 06.1.2 (V 965:8)

Trygg-Hansa produktblad (F04047_1803)

Rättsfallsförteckning

Mål T 10333-09 (Svea Hovrätt 2011-04-14)

Mål T 9234-08 ”Varvsfallet”

HD T 2394/11

NJA 1978 s. 307 ”kärnegenskaper”

NJA 1992 s. 130

NJA 1996 s. 118

NJA 2007 s. 17

NJA 2007 s. 92

NJA 2013 s. 271

NJA 2014 s. 960

NJA 2015 s. 862